

EPÄSUOTUISASTA ELÄMÄNKULUSTA PAREMMALLE KAISTALLE

Monialaisen yhteistyön piirissä olleiden nuorten miesten tarinoita

Nuorisotyön ja nuorisotutkimuksen
pro gradu -tutkielma
Yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö
Tampereen yliopisto

Minna Keisu

14.04.2016

TIIVISTELMÄ

Tampereen yliopisto

Yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö

KEISU, MINNA: Epäsuotuisasta elämäntilanteesta paremmalle kaistalle. Monialaisen yhteistyön piirissä olleiden nuorten miesten tarinoita.

Pro Gradu-tutkielma, 67 s., 1 liite.

Nuorisotyö ja nuorisotutkimus

Huhtikuu 2016

Tutkimuksessa selvitin marginaalisessa, epäsuotuisassa elämäntilanteessa eläneiden nuorten miesten elämäntilannetta. Kaikki tutkimukseeni osallistuneet nuoret miehet ovat olleet monialaisen yhteistyön piirissä eri toimijoiden asiakkaina. He kaikki ovat saaneet suoritettua toisen asteen ammatillisen perustutkinnon erilaisten tukitoimien avulla. Kiinnostukseni kohdistui siihen, millaisia ovat näiden nuorten miesten subjektiiviset tarinat ja kokemukset sekä epäsuotuisan elämäntilanteen syistä että paremmalle kaistalle pääsemiseen auttaneista asioista. Lisäksi kiinnostukseni kohdistui monialaisen yhteistyön merkitykseen heidän elämäntilanteessa.

Laadullisen tutkimukseni lähestymistapa on narratiivis-elämäntilanteellinen ja tutkimuksen aineisto muodostui nuorten miesten kirjoittamista omaelämäntilanteellisista tarinoista. Tutkimuksen aineistoa analysoin sisällönanalyysin keinoin.

Tulokset osoittavat, että epäsuotuisan elämäntilanteen syitä olivat elämäntapahtumat ja elämäntilanteen ongelmat, negatiiviset ihmissuhteet sekä yhteiskunnan rakenteelliset ongelmat. Paremmalle kaistalle pääsemiseen auttoivat positiiviset ihmissuhteet sekä positiivinen kehä, joka edisti elämäntilannetta. Myös kannustaminen ja sanktioiden merkitykset elämäntilanteen ohjauksessa olivat näkyvissä. Monialaisen yhteistyön merkitys näkyi nuorten miesten elämässä enemmän merkityksellisinä ohjaussuhteina kuin yksilöllisinä palvelumenetelminä.

Asiasanat: ammatillinen koulutus, elämäntilanne, marginalisaatio, monialainen yhteistyö, nuoret miehet

ABSTRACT

University of Tampere

School of Social Sciences and Humanities

KEISU, MINNA: From the unfavorable life situation to the flow of life. The stories of the young men who were within the scope of multi-sectoral cooperation.

Master's thesis 67 pages, 1 appendixes.

Youth Work and Youth Studies

April 2016

In this study, I examine the life course of the young men who have lived in the unfavorable life situation. All the young men who were participating in this study were within the scope of multi-sectoral cooperation customers of different operators. They all have graduated secondary vocational degree by undergoing means of various interventions. My interest was allocated to the stories and experiences of these young men, both the reasons of the unfavorable course of life and to better life courses that helped. My interest was also about the importance of multi-sectoral cooperation in their life course.

This qualitative research is narrative-biographical and research data consisted about biographical stories written by these young men. The research material was analyzed by content analysis.

The results indicates that the causes of the unfavorable life course were life events and life management problems, negative relationships, as well as the structural problems of society. The positive relationships and a positive perimeter helped these young men to reach better track and the flow of life. The significance of encouragements and sanctions were visible when thinking about the guidance of the lifecourse. The importance of multi-sectoral cooperation was reflected in the lives of young men more meaningful than personalizes guidance-systems.

Keywords: vocational education, life course, marginalization, multi-sectoral cooperation, the young men

Sisällysluettelo

1	JOHDANTO	1
2	SYRJÄYTYNYT VAI MARGINAALISSA?	4
2.1	Nuorten miesten elämäntapa ja syrjäytymisen uhat	7
2.2	Aktiivipolitiikka	13
2.3	Koulutus aktiivipolitiikan keskiössä	16
2.4	Nuorten aktivointi ja aktivoituminen	19
2.5	Monialainen yhteistyö	22
2.6	Tutkimuksen tarkempi tehtävä ja tutkimuskysymykset	25
3	TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	26
3.1	Tutkimusmenetelmä ja aineistonkeruu	26
3.2	Aineiston analyysi	29
3.3	Tutkimuksen eettisiä pohdintoja	31
4	EPÄSUOTUISAN ELÄMÄNKULUN TARINAT	32
4.1	Elämäntapahtumien ja elämäntapahtumien ongelmien seuraukset	32
4.2	Negatiiviset ihmissuhteet	38
4.3	Yhteiskunnan rakenteelliset ongelmat	40
5	MATKALLA PAREMMALLE ELÄMÄNKÄISTALLE	42
5.1	Positiiviset ihmissuhteet	42
5.2	Edistyvän elämäntapahtumien positiivinen kehä	44
5.3	Kontrolli ja sanktiot	46
6	MONIALAISEN YHTEISTYÖN VAIKUTUKSET NUORTEN MIESTEN ELÄMÄNKULUSSA	48
6.1	Merkitykselliset ohjaussuhteet	49
6.2	Yksilölliset palvelut	51
7	JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA	52
7.1	Ihmissuhteiden merkitys	53
7.2	Mielekäs tekeminen	54
7.3	Ikään perustuvat siirtymät	55
7.4	Keppiä ja porkkanaa	56
7.5	Lopuksi	58
	LÄHDELUETTELO	60
	LIITTEET	

PRO GRADU -TUTKIMUKSEN KUVIOT JA LIITTEET

KUVIO 1. Syrjäytyminen ja marginalisaatio suhteessa valtavirtaan ja yhteiskunnalliseen statukseen. (Järvinen & Jahnukainen 2001, 142) s. 6.

LIITE 1. Tutkimuskirje

1 JOHDANTO

Nuorten syrjäytymisen ehkäisystä on puhuttu ja kirjoitettu hengästymiseen saakka jo parin vuosikymmenen ajan (Helne 2002, 5; Paju & Vehviläinen 2001, 24; Sandberg 2015, 34-37). Aihe ei ole kuitenkaan menettänyt merkitystään ja on tänä päivänä ehkä ajankohtaisempi kuin koskaan aiemmin. Osa nuorista jää yhteiskunnan toimintojen valtavirran ulkopuolelle, eikä näiden nuorten tilanne ole jäänyt huomiotta edes maamme johdossa. Tasavallan Presidentti Sauli Niinistö avasi vuoden 2016 Yhteisvastuukeräyksen seuraavin sanoin:

”Meillä Suomessa on jopa kymmeniä tuhansia syrjäytyneitä nuoria. Yhteiskunnasta sivuun jääminen ei tapahdu hetkessä, vaan se on usein vuosia vievä, salakavalakin kehitys. Ovi toisensa perään on sulkeutunut, niin ettei lopulta jaksakaan edes kokeilla, josko jokin ulospääsy vielä löytyisi. Syrjäytyneistä puhutaan usein kasvottomana massana, kerrataan kuinka heistä jokainen maksaa yhteiskunnalle yli miljoona euroa. Silti kaikilla näistä nuorista on oma, erityinen taustansa ja tarinansa. Jokainen heistä on arvokas ja lähes jokaisella olisi annettavaa ja saatavaa opiskelussa, harrastuksissa, työelämässä – yhteisissä asioissa, jotka hyvään elämään kuuluvat. Toki ei meillä maanakaan ole varaa menettää yhtään ihmistä, joka pelastettavissa olisi. Olen sanonut, että suomalaisen yhteiskunnan vahvuus perustuu nyt ja tulevaisuudessa sen eheyteen, siihen että kaikki pidetään mukana.” (Niinistö, 2016.)

Kaikkien yhteiskunnan jäsenten mukana pitämiseen ja heiltä yhteiskunnan odottama panos saatuja hyötyjä vastaan näkyy muuttuneessa yhteiskuntapolitiikassa. 2000-luvun alusta lähtien on Suomen yhteiskuntapolitiikan sektoriajattelua murrettu ja toimenpiteisiin mukaan on voimakkaasti tullut kaksi sanaa; vastikkeellisuus ja aktivointi. Keskitalo ja Karjalainen (2013, 8) käyttävät käsitettä aktiivipolitiikka, koska aktivointiin kytkeytyy laajasti eri sektorien ylittävät toimintamallit ja toimintapolitiikka niin työllisyys-, sosiaali- ja terveys-, koulutus- kuin nuoriso- ja ikäpolitiikastakin. Aktivoivilla toimenpiteillä on tarkoitus katkaista pitkäaikaistyöttömyyttä ja siitä seuraavaa toimeentuloriippuvuutta. Pääsy tämän päivän työmarkkinoille vaatii käytännössä jonkinlaisen ammatillisen koulutuksen.

Toisen asteen tutkinnon puuttumisen on havaittu olevan merkittävin yksittäinen tekijä sekä työmarkkinoilta että yhteiskunnasta syrjäytymisessä. Vuonna 2003 pelkän perusasteen suorittaneiden nuorten työttömyysaste oli lähes kaksinkertainen keskiasteen suorittaneisiin verrattuna ja lähes viisinkertainen ylemmän korkeakoulututkinnon tai tutkijakoulutuksen suorittaneisiin verrattuna (Järvinen & Vanttaja 2006). Toisen asteen tutkinnon merkitys on noussut nuorten elämänsä kannalta hyvin merkittäväksi saavutukseksi ja se on nostettu yhdeksi keskeisemmäksi asiaksi nuorten aktiivipolitiikan toteutuksessa. Jokaisen nuoren odotetaan saavan ammatillisen perustutkinnon suoritettua, jotta hän voi edetä elämässään.

Nuorten mukana pitämisen tai mukaan saamisen työkentällä toimii lukuisia eri toimijoita niin kunta-, sosiaali- ja terveys, koulutus- kuin vapaa-ajansektorillakin. Erilaiset toimijat ovat kehittäneet yhdessä ja erikseen monia erilaisia toiminta- ja työtapoja nuorten elämäntilanteiden parantamiseksi. Merkittävä virallinen edistysaskel ja yhteistyön tärkeyden huomioiminen tuli vuonna 2011 uuteen nuorisolakiin kirjatusta monialaisesta yhteistyöstä (Nuorisolaki 693/2010). Ensimmäisen kerran laki velvoitti kuntia perustamaan monialaisen nuorten ohjaus- ja palveluverkoston, jotta eri sektoreilla toimivat viranomaiset voivat parantaa yhteistyön suunnittelua ja toimeenpanoa sekä parantaa nuorten palveluiden toimivuutta ja vaikuttavuutta. Käytännössä tämä tarkoitti nuoren tuomista toiminnan keskiöön ja eri toimijoiden osaamisen yhdistämistä ja toimimista yhdessä nuoren tilannetta parhaiten tukevilla toimintatavoilla.

Oma mielenkiintoni tämän tutkimuksen eri näkökulmiin juontaa suoraan työstäni. Olen toiminut ammatillisena erityisopettajana yleisessä ammattioppilaitoksessa useiden vuosien ajan. Työhöni kuuluu eri alojen opiskelijoiden erityisopetuksen lisäksi opiskeluhuoltotyö ja sitä kautta hyvin luontevasti osallistuminen monialaiseen yhteistyöhön eri viranomaistoimijoiden kanssa. Ammatillista erityisopetusta ja opiskeluhuoltotyötä on ajoittain vaikeaa tai jopa mahdotonta erottaa toisistaan, kun kyse on kuitenkin nuoren elämäntilanteen kokonaisvaltaisesta huomioimisesta. Erityisesti poikien syrjäytymiskehitys ja osattomuus yhteiskunnassa on ollut viime aikoina näkyvästi esillä sekä tiedotusvälineissä, että tutkimuksissa ja tilastoissakin (Esim. Yleisradio 2015; Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos 2015). Myös oma arjen työskentelyni painottuu poikien kanssa tehtävään työhön, johtuen osittain opetukseni painottumisesta tekniikan aloihin, mutta myös poikien erityisopetuksellisista ja opiskeluhuollollisista tarpeista.

Omassa työssäni nuorten kanssa pyrin löytämään jokaisesta nuoresta jotain positiivista ja uskon aidosti jokaisen mahdollisuuksiin, kunhan oikeat keinot elämässä etenemiseen löydetään. Kyse on mielestäni yksinkertaisesti siitä, halutaanko nuoresta ja hänen elämästään nähdä mahdollisuudet vai uhat. Vältän yleistyksiä ja leimaavia kategorisointeja, joihin nuoria mielellään asetellaan. Työni ja myös tämän tutkimuksen tietynlaisena punaisena lankana on positiivinen ja toiveikas, mahdollisuuksia sisältävä ote. Syrjäytymisen sijasta käytän marginaalissa olemisen termiä. Syrjäytynyt on mielestäni lohduton ja lopullisuutta kuvaava termi. Voiko oikeasti sanoa jostain nuoresta, että hän on lopullisesti syrjäytynyt yhteiskunnasta? Nuoruus on monenlaisten valintojen ja mahdollisuuksien, mutta myös riskien aikaa (ks. esim. France 2007, 60-62). Näen, että hyvin monet nuoret keikkuvat valintoineen ”marginaalisuuden poluilla”, josta on mahdollista keikahtaa kokonaan syrjäytymisen puolelle tai päästä mukaan yhteiskunnan valtavirtaan. En myöskään käytä aktiivipolitiikan termejä, kuten aktivointia, muualla kuin teoriaosuudessa. Aktivointi on selkeästi hallinnon sanastoa, enkä näe sen käyttämistä nuorten kanssa toimiessa perusteltuna. Sanana aktivointi on mielestäni hyvin leimaava, ikään kuin kaikki nuoret olisivat passiivisia ja tarvitsisivat vain yksinkertaista aktivointia. Totuus on kuitenkin paljon monisyisempi.

Tutkimusta tehdessäni tutustuin Ilpo Kurosen vuonna 2010 tekemään väitöskirjaan ”Peruskoulusta elämänkouluun”. Kurosen (2010) selvitti tutkimuksessaan ammatillisesta koulutuksesta syrjäytymisvaarassa olevien nuorten aikuisten koulusuhteen rakentumista peruskoulussa sekä elämänkulkua ja yhteiskuntaan kiinnittymistä peruskoulun jälkeen. Olen tukeutunut tutkimuksessani paljon Kurosen väitöskirjaan sekä aineiston analyysissä, että muutamissa tutkimukseni käsitteissä. Ihastuin Kurosen käyttämään kuvaukseen epäsuotuisasta elämänkulusta sekä paremmalle kaistalle pääsemisestä. Termeissä minua viehätti erityisesti se, että sekä epäsuotuisa elämänkulku että paremmalle kaistalle pääseminen voivat johtua monista tekijöistä, eivätkä ne leimaa sen enempää nuorta kuin hänen ympäristöäkään. Monet elämänkulun tapahtumat ovat useampien valintojen ja/tai tapahtumien summa.

Tutkimukseni nuoret miehet ovat eläneet syrjäytymisen ja valtavirran häilyvällä rajalla, mutta ovat onnistuneet pääsemään mukaan valtavirtaan – ainakin sillä hetkellä, kun olin heidän kanssaan tekemisissä. He ovat olleet monialaisen yhteistyön toimijoiden asiakkaina ja toimijaverkosto on tukenut heidän elämänsä eri vaiheissa. Yhteistä myös näille nuorille mie-

hille on se, että he ovat suorittaneet ammatillisen perustutkinnon. Halusin tässä tutkimuksessa selvittää, miten nämä nuoret miehet hahmottavat epäsuotuisan elämäntilanteen syitä ja mistä he ovat kokeneet saaneensa apua päästessään paremmalle elämäntilanteelle sekä miten he näkevät monialaisen yhteistyön vaikutuksen elämäntilanteessaan. Aineistoni muodostuu kuuden nuoren miehen kirjoittamasta tarinasta.

Monialainen yhteistyö on virallisena toimintamuotona vasta noin viisi vuotta vanha. Monialaista yhteistyötä on tutkittu lähinnä viranomaistoimijoiden näkökulmasta, mutta itse en ole törmännyt yhteenkään tutkimukseen, jossa näkökulma olisi ollut nuoren kokemukset verkoston asiakkaana. Myöskin nuorten miesten itsensä kokemat epäsuotuisan elämäntilanteen syyt sekä paremmalle tilanteelle pääsemiseen vaikuttaneet asiat kertovat nuorten kokemuksista nuorten kanssa toimiville.

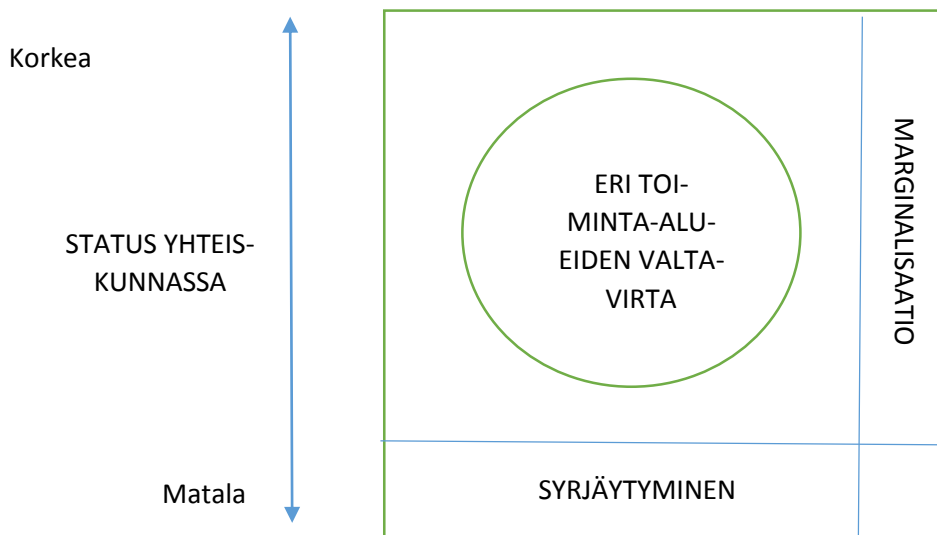
2 SYRJÄYTYNYT VAI MARGINAALISSA?

Syrjäytymisestä on tullut viimeisen parin kymmenen vuoden aikana lähes kaikkea nuorten ongelmakäyttäytymistä kuvaava sana. 1990-luvulta lähtien syrjäytyminen on noussut keskeiseksi huomion kohteeksi sekä tutkimuksen että hallinnon kielenkäytössä ja toimenpideohjelmassa (Suutari 2002, 12). Syrjäytyminen on hyvin monitahoinen käsite, ja sitä on määritelty hyvin monella tapaa. Yleisesti ajatellaan yhteiskunnassa olevan tavanomainen tai yleisesti sopivana pidetty elämäntapa, resurssien hallinta tai elintaso, jonka ulkopuolelle yksilö, perhe tai kokonainen yhteisö ajautuu (Simpura ym. 2008, 251). Usein syrjäytymisellä kuvataan kuitenkin yksilön ajautumista eri toimintajärjestelmien ulkopuolelle. Tällöin yksilö on ajautunut pois toimintajärjestelmistä, jotka ylläpitäisivät hänen toimintakykyään. Tällaisia yhteiskunnan järjestelmiä ovat esimerkiksi työ, riittävä toimeentulo, kehittävä harrastus, tyydyttävät ihmissuhteet, edunvalvonta, kansalaistoiminta, poliittinen vaikuttaminen ja muu yhteiskunnallinen toiminta. (Hämäläinen 2007, 58, 26.)

Syrjäytyminen käsitteenä on muuttunut arkipäiväiseksi, eikä se sanana hätkäytä enää ketään (Helne 2002, 5; Paju & Vehviläinen 2001, 24). Syrjäytymisellä on kuitenkin negatiivinen ja lopullista syrjässä olemista kuvaava kaiku. Sandberg (2015, 93) näkee syrjäytymisen tarkoittavan toivottomuutta ja näköalattomuutta kaikessa, mikä on huono-osaisuutta, epävarmaa ja normatiivisesti poikkeavaa. Negatiivisuus juontune siitä, että suomenkielessä sana syrjäytynyt tarkoittaa, että ihminen itse syrjäytyy ja muuttuu syrjäytyneeksi. Mikään ei siis syrjäytä nuorta tai siirrä ulkopuolelle syrjäytettynä. Syrjäytymis-sanana tarkoituksen mukaan syrjäytyneet nuoret siis löytyvätkin aktiivisen ytimen sijaan reuna-alueilta vapaaehtoisesti ja omasta halusta (Pohjola 2001, 189). Syrjäytynyt näyttäytyy passiivisena henkilönä, joka täytyy erilaisten toimenpiteiden avulla pyrkiä liittämään yhteiskunnan aktiiviseen ytimeen ja sen normaliteetin piiriin. Helneen (2002, 170-172) mukaan syrjäytyminen ilmenee lähtökohdaisesti poissulkevana ja erottelevana määritelmänä ”me”-ytimestä. Ikään kuin olisi olemassa jotain ongelmatonta ja kaikille kuuluvaa, johon kaikki on pyrittävä saamaan mukaan. Sandberg (2015, 103) määrittelee syrjäytymisen tarkoittavan ulkopuolisuutta lähes mistä tahansa. Ulkopuolelle voi joutua yhteisön, yhteiskunnan, valtion tai jonkin normin yhteenliittymästä ja ytimeestä. Näin laaja keskustelu syrjäytymisestä saa aikaan sen, että syrjäytymisriski koskettaa jollain tavalla lähes kaikkia.

Vaikka monet nuoret ovat syrjäytymisvaarassa, se ei lopulta merkitse suuren osan syrjäytymistä. Nuoruuden aikaan kuuluu oman paikkansa etsiminen ja löytäminen yhteiskunnassa (Aaltonen ym. 1999, 17, 31). Nuoret ovat jossain kohdassa omaa yksilöllistä elämänsä elämään, mutta kaikkien heidän leimaaminen syrjäytyneiksi, jotka eivät ole kokopäiväisessä koulutuksessa, palkkatyössä tai armeijassa, on liioiteltua. Lämsän (1999) mukaan syrjäytymisestä voidaan puhua vasta, kun nuoren elämässä on täyttynyt ainakin viisi ehtoa, jotka ovat: 1.) elämäntilanteen negatiivinen muutos, 2.) ulosajautuminen yhteiskunnan keskeisiltä toiminta-alueilta, 3.) ongelmien kasautuminen ja pitkittyminen ja niiden hallitsemattomuus, 4.) yksilön ja yhteiskunnan normijärjestelmän välinen ristiriita tai laajasti hyväksytystä tilanteesta poikkeaminen sekä 5.) elämänsä hallinnan kadottaminen ja vieraantumisen kokeminen. Lämsän mukaan syrjäytymisestä ei voida varmuudella puhua, jos yksikin näistä ehdoista puuttuu tai nuori on valinnut tietoisesti valtakulttuurin ulkopuolelle jäämisen tai vaihtoehtoisen tavan elää valtakulttuuriin nähden. Näin ollen syrjäytyminen koskeekin huomattavasti pienempää joukkoa. Järvinen ja Jahnukainen (2001, 138, 142-143) määrittelevät syrjäytymisen kokonaan yhteiskunnan valtavirran ulkopuolella olemiseksi. Heidän mielestään syrjäytymisellä voidaan kuvata lähinnä kaikkein huono-osaisimpaa joukkoa. Syrjäytynyt on

siis yksilötasolla tilanteessa, jossa hän on ulkona useimmista tai lähes kaikista yhteiskunnan valtavirran kentistä. Sen sijaan melkein kuka tahansa voi asettua tai voidaan asettaa syrjään joltakin yksittäiseltä toiminnan alalta. Tällöin on mielekkäämpää puhua marginaalissa olemisesta syrjäytymisen sijaan. Marginaalissa voi olla jollain yhteiskunnan sosiaalisella kentällä, mutta valtavirrassa jollain toisella alueella. Tässä tutkimuksessa tukeudun enemmän marginalisaation kuin syrjäytymiseen näkemykseen. Näen syrjäytymisen ja sen määrittelyt liian leimaavina ja negatiivisina yleistyksinä, jotka sopivat lopulta hyvin pienen joukon elämäntilanteen määrittelyyn.

Kuvio 1. Syrjäytyminen ja marginalisaatio suhteessa valtavirtaan ja yhteiskunnalliseen statukseen.

(Järvinen & Jahnukainen 2001, 142)

Jos syrjäytyminen nähdään yksipuolisena, staattisena pysähtyneisyyden tilana ja lopputulemana (Helne 2002, 7), on marginaalissa eläminen tilapäistä. Pysyvä oleminen marginaalissa ei ole Raunion (2006, 57-58) mielestä edes mahdollista, ja ennemmin tai myöhemmin sieltä suuntaudutaan joko keskustaan tai reunan ulkopuolelle. Marginalisaatio voi edetä syrjäytymiseksi silloin kun yksilö on useammalla eri elämäalueella marginaalissa samanaikaisesti ja yhteiskunnan valtavirtaan siirtymisessä alkaa esiintyä ongelmia. Marginalisaatiossa on

kyse liikkeestä yhteiskunnallisesta normaaliudesta poispäin ja takaisin. Marginalisaatioon liittyy syrjäytymisen riski, mutta se ei ole syrjäytymistä eli Helneen (2002,170-172) määrittelemää ulossulkemista. Marginaaliasema kuvaa nuorten tilannetta positiivisemmin kuin syrjäytyminen. Marginaaliasemassa elävät nuoret eivät ole yksinkertaisesti joko syrjäytyneitä tai sosiaalisesti integroituneita. Marginalisaatiossa nuori voi olla sivussa normaaliudesta, mutta integroiminen yhteiskunnalliseen normaaliuteen ei muodostu niin vakavaksi haasteeksi kuin ulossulkemiseksi ymmärretyssä syrjäytymisessä. Marginaalisuus johtaa huomion kiinnittämiseen yksilön käytössä oleviin resursseihin, joilla hän voi hallita arkeaan. (Raunio 2006, 54-55.)

Kurosen (2010, 318-319) tutkimuksen nuoret kokivat uhkien ja riskien tunnistamisen ja kar-toittamisen tärkeämpänä kuin syrjäytymisasteen määrittämisen. Positiivisen suunnan näke-minen ja tukeminen ovat tärkeitä. Esimerkiksi tämän tutkimuksen nuorten miesten elämässä oli asioista ja tapahtumia, jotka marginalisoivat heitä, mutta joita vastaan he kuitenkin py-ristelivät. Mielestäni positiivisen suunnan tavoittelemisen pitää olla vahvasti läsnä nuorten elämän ohjauksessa. Heillä on takanaan vasta noin neljäsosa odotettavissa olevasta eliniästä, sen vuoksi nuorta ei kannata määritellä liian helposti yhteiskunnan ulkopuoliseksi.

2.1 Nuorten miesten elämänselämä ja syrjäytymisen uhat

Elämänselämä jaetaan karkeasti matkana lapsuudesta nuoruuden kautta aikuisuuteen ja sen jälkeen vanhuuteen. Nuoruus on elämänselämän kannalta erityisen merkityksellinen ajanjakso, koska silloin itsenäistyvä ja aikuistuva nuori valitsee elämänselämänsä suuntia. Aikuistumi-nen on Nätkinin (2014, 18, 28) mukaan hahmotettavissa erilaisina siirtyminä, joiden aikana nuori itsenäistyy asteittain ja integroituu yhteiskuntaan. Nätkin (2014) tiivistää perinteisissä teollisuusyhteiskunnissa aikuistumisen kriteereiksi avioliiton, perheen ja elinikäisen työpai-kan. Jälkitekollisessa yhteiskunnassa aikuistuminen voi olla huomattavasti monimutkaisempi ilmiö. Aikuistuminen on ennemminkin mutkitteleva polku, täynnä erilaisia valintojen sar-

joja, epävarmuutta ja riskejä. Siirtymävaihe nuoruudesta aikuisuuteen sisältää muuton lapsuuden kodista, taloudellisen itsenäisyyden opettelun, koulutukseen tai työelämän integroitumisen sekä oman perheen perustamisen. Nämä aikuistumisen kriteerien saavuttamiset ovat siirtyneet pidemmälle aikavälille ja osa ei saavuta niitä koskaan. Esimerkiksi omaa ammatialaa ja pysyvää työpaikkaa voidaan etsiä lakkaamatta. Aurelie Mary (2013) korostaa tutkimuksessaan nuorten siirtymiä aikuisuuteen nuoren omana kokemuksena psyykkisestä kypseydestä ja vastuullisuudesta näkyvien merkkipaalujen sijaan.

Nykyinen maailma ja elämänkulut ovat entistä sumeampia ja pirstaleisempia. Silti yhteiskunnassamme korostuu edelleen normalisoitunut malli elämänkulun oletetuista vaiheista ja aikataulusta. Yksilölliset elämänkulut ja niiden rakentaminen pakotetaan yhteiskunnallisella sääntelyllä monin osin sopivuuden ja normaaliuden raameihin. Yhteiskunnallisen elämänkulun sääntelyn voi tunnistaa esimerkiksi siitä, milloin nuoren kuuluisi käydä koulua ja milloin pyrkiä työmarkkinoille. Peruskoulun jälkeen on käytännössä hakeuduttava toisen asteen koulutukseen, koska ilman riittävää koulutuspääomaa ei pääse edes kilpailemaan työmarkkinoille. Suomessa elämänkulun institutionaalisuutta määritetään valtion ja yksilön suhteissa ikään kuin kohtaamispaikkona, jolla säädellään yksilön elämänkulkua ja aikuistumisen aikataulua. Yksilönvapaus antaa jokaiselle mahdollisuuden rakentaa omaa elämää itsensä näköiseksi, mutta yhteiskunta asettaa tietyt merkkipaalut, jotka jokaisen täysivaltaisen jäsenen tulisi saavuttaa kiinnittyäkseen yhteiskuntaan ja löytääkseen oman tärkeän paikkansa yhteiskunnassa. (Komonen 2001a, 33 sekä 2001, 242-243.)

Ippo Kuronen (2010) selvitti tutkimuksessaan ammatillisesta koulutuksesta syrjäytymisvaarassa olevien nuorten aikuisten koulusuhteen rakentumista peruskoulussa sekä elämänkulkua ja yhteiskuntaan kiinnittymistä peruskoulun jälkeen. Kurosen (2010) mukaan aikuistuvien nuorten elämänkuluissa, identiteetin ja yhteiskunnallisen osallisuuden rakentumisissa keskeisessä roolissa ovat koulutus, työelämä, perhe- ja ihmissuhteet sekä vapaa-ajan toiminnot. Elämänkulku näyttyy monina valinnan paikkoina ja mahdollisuuksina, mutta samalla myös riskitilanteina. Uusia elämyksiä ja kiinnittymisen paikkoja nuorille tuovat toisen asteen koulutus ja työelämä sekä kotoa irtautuminen ja perheen perustaminen. Elämänkulun haasteelliset kohdat edellyttävät nuorilta jatkuvaa sopeutumista, oppimista ja omaa aktiivi-

suutta. Onnistumiset sekä vahvistuva elämänhallinta ja menestymisen tunne edistävät yhteiskuntaan kiinnittävää elämäntapaa. Usein ammattiauttajat ovat merkittävässä roolissa nuorten ongelmista ja haasteista selviytymisessä. (Kuronen 2010, 238.)

Nuorten syrjäytymiskeskustelua on muutaman viimeisen vuoden aikana leimannut erityisesti huoli poikien ja nuorten miesten syrjäytymisuhasta. Esimerkiksi Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos on listannut eri tilastoista sukupuolittuneita syrjäytymisen riskejä. Miehiä on naisia enemmän päihteiden väärinkäyttäjissä, asunnottomissa, väkivallantekijöissä, rikollisissa ja vangeissa. Työttömyysaste ja sekä pitkäaikaistyöttömyys että nuorisotyöttömyys ovat korkeampia miesten kuin naisten keskuudessa. 30-vuotiaista joka viides mies ja joka kymmenes nainen ovat vailla toisen asteen tutkintoa. Myös miesten itsemurhakuolleisuus ja päihteiden vuoksi työkyvyttömyyseläkkeelle joutuminen ovat selvästi enemmän miehiä kuin naisia uhkaavia asioita. (Terveyden- ja hyvinvoinninlaitos, 2015) Muuhun Eurooppaan verrattuna sekä Suomen työmarkkinat, että työttömyys ja koulutus ovat epätasa-arvoisia ja vahvasti sukupuolittuneita. Esimerkiksi pelkän perusasteen opintojen varassa olevista 110 000 nuoresta miehiä on noin 70 000. (Nuorten yhteiskuntatutkimus 2012, 8.)

Poikien varhaisen syrjäytymiskehityksen merkittävässä roolissa näyttäisi olevan peruskoulu, vaikka joidenkin poikien tapahtuminen yhteiskunnan ulkopuolelle tapahtuu jo alle kouluikäisenä. Peruskoulun aikana tapahtuva syrjään joutuminen voi määritellä elämäntapaa valittavan pitkälle ja suunnan muuttaminen vaatii työtä ja ponnisteluja. Peruskoululla voi katsoa olevan suuri merkitys kaikkien lasten elämäntapassa, koska Suomessa on oppivelvollisuus ja käytännössä kaikki lapset käyvät peruskoulun. Veijola (2005, 34) sanoo erityisesti poikien syrjäytymisriskin näkyvän usein jo peruskoulun aloitusvaiheessa. Tyttöjen oireilun näkyessä enemmän syrjään vetäytymisenä, ahdistuneisuutena ja masentuneisuutena, näkyy poikien syrjäytymisriski muun muassa levottomuutena, käytöshäiriöinä tai oppimisvaikeuksina. Yläasteella esiintyy lisäksi koulupinnausta, päihteiden käyttöä ja rötösteilyä (ks. esim. Kivivuori & Honkatukia 2006, 344- 346). Erilainen oireilu johtaa huonoihin koulusuorituksiin; nuorilla esiintyy yleistä koulu- ja opiskeluhaluttomuutta, minkä vuoksi muun muassa jatko-opintomahdollisuudet kapenevat.

Myös Vehviläinen (2004) kuvaa peruskoulun merkitystä suureksi koko nuorten yhteiskuntaan kiinnittymisen problematiikassa. Hän kuvaa kärjistäen peruskoulua armottomaksi myllyksi ja kilpailuareenaksi, jossa nuori ei pärjää ilman monenlaisia taitoja ja koulutuspelin sääntöjen tuntemista. Koulu ei merkitse pelkästään opetuksen ja osaamisen näkökulmasta, vaan koulussa syntyy jokaisen nuoren koulutusidentiteetti ja käsitys omasta koulutettavuudesta. Nuoret määrittelevät identiteettiään koulussa menestymisen kautta. Oma koulutusidentiteetti näyttää Vehviläisen mukaan vaikuttavan nuoren myöhemmin elämässään tekemiin tulkintoihin ja valintoihin.

Pirttiniemi (2004, 23-24) huomasi opettajasuhteiden olevan ratkaiseva tekijä koulutuksesta syrjäytymisessä. Varsinkin pojilla on opettajasuhteissa useammin kitkaa kuin tytöillä. Oppilaat eivät niinkään näyttäneet epäilevän opettajien ammattitaitoa, mutta puutteelliseksi koettiin opettajien kykyä ihmisenä olemisessa ja oppilaiden kanssa työskentelyssä. Erityisesti pojat olisivat halunneet enemmän tukea ja myönteistä palautetta. Jahnukaisen (2006, 126-129) mukaan lähes kaikissa erityisen tuen tilastoissa pojat ovat enemmän edustettuina kuin tytöt. Erityisopetus on ollut ja on edelleen enemmän poikien opetusta. Useimpien poikien erityisopetus päätösten taustalla on käyttäytymisen ja sopeutumisen ongelmat. Peruskoulua on kritisoitu tyttöjen opiskelutavan suosimisesta ja toisaalta siitä, että pojat saavat enemmän tukea tyttöjen kustannuksella.

Poikien eriarvoistuminen ja syrjäytymiskehitys näkyvät myös vahvasti alakoulun jälkeisissä opinnoissa. Kuronen (2010, 224-225) nostaa erityisesti yläkouluajan merkitykselliseksi ajaksi. Yläkoulu aika näyttäytyy vahvasti polarisoivana aikana, jolloin toiset ajautuvat marginaaliin, tasa-arvoisen aseman ulkopuolelle. Yläkoulu on hänen mukaansa usealle kuin kalteva pinta, josta on vaikeaa saada kiinni ilman tukea ja erityisesti pojat liukuvat suosiolla opiskelun keskiöstä syrjään, suuntaavat energiansa muualle tai vetäytyvät yksinäisyyteen. Nuoret näyttävät jakautuvan vastakkaisiin ryhmiin, joissa ahkerat ja menestyvät erottuvat syrjäytymisvaarassa olevista. Leimaantuminen vaikuttaa nuoren minäkuvaan ja identiteetin kehitykseen häiritsevästi ja usein yhteisö vahvistaa edelleen tätä saatua leimaa. Marginaaliin luisuminen näyttäytyy heikkona kiinnittymisenä opiskeluun, vaatimattomina oppimistuloksina, rajojen rikkomisena, konflikteina opettajien kanssa, levottomuutena ja työrauhaongelmina, vähäisenä yhteisöllisyytenä, kiusaamisen kohteeksi joutumisena ja kiusaamisen sallimisena. Kaikki tämä epäonnistumisen, välinpitämättömyyden ja irrallisuuden kokeminen

yhteisössä ennakoi jatkossa ongelmien kasautumista ja marginalisoitumista. Nuoren elämän siirtymisen marginaalisuudesta syrjäytymiseen nähdään johtuvan ulkopuolisuuden, erilaisuuden ja toiseuden kokemisesta. (Raunio 2006, 57-58.) Koulumaailmalla on siis tärkeä merkitys opetuksen lisäksi yhteisöllisyyden luojana. Kiilakoski (2012, 49) muistuttaa, että yhteisöllisessä koulussa jokaisella on taattu paikkansa, missä nuorelle syntyy tarve kuulua ja liittyä koulu yhteisöön sen arvostettuna jäsenenä. Nuori haluaa kokea olevansa osa jotakin suurempaa kokonaisuutta ja osa yhteisöä.

Yhteisöjen merkitys on jossain määrin sukupuolittunutta. Miehillä on voimakas tarve olla osa jotain yhteisöä ja yhteisten verkostojen kautta miehet ammentavat mielekästä elämänsäältä. Miesten yhteisöt ovat usein aihepiiriltään rajattuja, liittyen johonkin harrastukseen tai muuhun sovittuun aihe-alueeseen. Toimintaa ohjeistaa lähinnä yhdessä sovitut säännöt ja normit, eikä muulla statuksella, kuten koulutuksella tai työelämän arvoasteikolla, ole yhteisössä välttämättä merkitystä. Muualla eri asemassa olevat miesjäsenet ovat yhteisöissä samanarvoisia. Miesyhteisöjen toiminta perustuu nimenomaan yhdessä asioiden tekemiseen ja harvoin yhteisön jäsenet käyvät keskustelua henkilökohtaisista asioistaan. Tavoitteena on tehdä itselle mielekästä toimintaa yhdessä muiden kanssa. Vahvimmillaan miesten yhteisöt ovat nuoruudessa ennen oman perheen perustamista, mutta yhteisöjen merkitys ja arvostus nousevat miesten ikääntyessä. (Puohiniemi & Nyman 2007, 67-76, 240.)

Usein miesten yhteisölliset porukat ovat muotoutuneet opiskelu-, työ- tai harrastuskavereiden ympärille. Miehillä tärkeät yhteisöllisyyden muodot näyttäytyvät jokseenkin statukseen ja tekemiseen liittyvinä. Tällöin yhteisöön täysivaltainen osallistuminen voi olla haastavaa erilaisten marginalisoivien statuksien, kuten työttömyyden, iän, vähävaraisuuden, heikkojen sosiaalisten tai kognitiivisten taitojen, vuoksi. Erityisesti harrasteyhteisöihin liittyy Puohinemen ja Nymanin (2007, 49-52) mukaan vahva kilpailuhenki ja kunnianhimo. Yhteisössä ei haluta menettää kasvojaan tai antaa muille jäsenille kuvaa menestymättömyydestä. Tästä syystä miesten yhteisöllisyyttä leimaavat myös yhteisöjen ulkopuolelle jäämisestä johtuva yksinäisyys sekä kulissien takainen pahoinvointi.

Connell (2000, 136-138) kuvaa miesten hyvinvoinnin tärkeäksi osaksi sitä, että mies tietää missä hänen paikkansa on. Miesten elämä rakentuu tietyllä tavalla hierarkkisesti. Oman

paikkansa ja osansa löytäminen sekä lunastaminen yhteisöistä ja yhteiskunnasta on miehelle tärkeää. Suurin osa miehistä haluaa saada konkreettisesti näkyvää aikaiseksi yhteisönsä eteen. Globalisaatio ja perinteisten yhteisöjen hajoaminen näyttävätkin tässä valossa osuvan pahiten juuri nuoriin miehiin, koska perustason työtehtävät ovat vähentyneet kaikissa länsimaaisissa entisissä teollisuusyhteiskunnissa. Jälkitekollisissa yhteiskunnissa globalisaatio näkyy erityisesti perustason ”miesten töiden” vähentymisenä. Francen (2007, 74-75) mukaan työllä on nuorelle miehelle monia merkityksiä. Itseisarvon lisäksi työ osa maskuliinisen identiteetin muodostumista. Työtehtävien häviämisen ja pirstaloitumisen seurauksena katoavat poikien perinteiset ”mieheksi tulemisen” traditiot ja roolit.

Tuohinen (1996, 74-76) on tiivistänyt miehen elämän ”onnen edellytykset” kolmeen alueeseen; yhteiskunnalliseen paikkaan, asemaan, työhön ja uraan liittyviin eetoksiin, puoliso- ja perhesuhteeseen sekä vertaissuhteeseen oman miesporukan kanssa. Yhteiskunnalliseen asemaan liittyvät tarpeet riittävät miehen tyytyväisyyteen, mutta onnellisuuteen tarvitaan se, että mies ei ole yksin. Mies tarvitsee puolison, perheen ja oikeita kavereita. Keskeinen miehen onnellisuuden edellytys näyttääkin olevan se, että hän voi kokea olevansa joillakin elämäalueilla ”omiensa joukossa” yhdenveroinen ja sellaisenaan hyväksyttävä.

Nätkin (2014, 25) huomasi ylisukupolvisiteen olevan naisilla paljon vahvempi kuin miehillä. Naisten välinen ylisukupolvinen side perustuu hoivaan ja kontrolliin. Tästä johtuen myös nuorten tyttöjen ihmissuhteita tarkkaillaan ja kontrolloidaan enemmän kuin poikien. Pojat tuntuvat jäävät ilman tukea ja ohjausta herkemmin kuin tytöt ja poikien oikeanlaisten sosiaalisten suhteiden muodostuminen on enemmän heidän omalla vastuulla. Ihmissuhdeongelmat nousevat esille myös Ollilan (2008) nuorten mielikuvia menestyksestä, tulevaisuudesta ja alueellisuudesta koskevassa tutkimuksessa. Poikien menestymisen tai marginaaliin luisumisen merkittävimmät tekijät ovat ihmissuhdeongelmien rinnalla työttömyys, arjessa selviytyminen ja perheen elättäminen. Ollila näkee erityisesti ihmissuhdeongelmissa selkeän sukupuolittumisen. Työille ihmissuhdeongelmat tarkoittavat usein pettävää puolisoa tai parisuhdeväkivaltaa. Poikien ihmissuhdeongelmat taas kiteytyvät suhteiden katkeamisiin, avioeroihin tai läheisten ihmisten puuttumiseen. (Ollila 2008, 173-17.)

Kuvailemiini nuorten ongelmiin on yhteiskunnassamme etsitty ratkaisuja ja toimenpiteitä kiihtyvällä tahdilla. Suuntaus on muuttunut koko ajan kohti vastikkeellista ja toimenpidekeskeisempää aktivointia. Tarkoituksena on saada nuoret työmarkkinakelpoiseksi ja työmarkkinoille (Ala-Kauhaluoma 2002, 12).

2.2 Aktiivipolitiikka

Aktivointiin kytkeytyy työllisyys- ja sosiaalipolitiikan lisäksi terveys- ja koulutuspolitiikkaa sekä myös nuoriso- ja ikäpolitiikkaa. Tämän vuoksi käytän Keskitalon ja Karjalaisen (2013, 8) tavoin käsitettä aktiivipolitiikka, koska kyse on laajasta ja eri sektoreiden ylittävistä toimintamalleista ja toimintapolitiikasta. Aktivoinnilla tarkoitetaan työikäisen väestön aktiivisuutta lisäävää politiikkaa, jonka taustalla on tarve hillitä hyvinvointivaltion sosiaaliturvamenoja. Sosiaaliturvamenojen kasvuun voidaan nähdä monia eri syitä, kuten väestön ikääntyminen, työmarkkinoiden globaali kilpailu tai avoin talous. Aktivoivilla toimenpiteillä on tarkoitus katkaista pitkäaikaistyöttömyyttä ja siitä seuraavaa toimeentuloriippuvuutta. Aktiivipolitiikan ja aktivoinnin taustalla voidaan nähdä myös ideologisia syitä, kuten uusliberalismi, joka pyrkii julkisen vallan kustannusten alentamiseen ja korostaa yksilön vastuuta itsestään. (Keskitalo ym. 2013, 7-12.)

Suomen 1990-luvun laman jälkeen tuotannon rakenne niin teollisuuden- kuin palvelujenkin alalla on muuttunut, ja suhdannetyöttömyyden rinnalle on tullut entistä enemmän rakenneyöttömyyttä. Myös pitkäaikaistyöttömien ja toistuvaistyöttömien määrä on lisääntynyt. Työmarkkinoiden epävarmuuden ja muutosten vuoksi huono-osaisuus on lisääntynyt ja toimeentulotuen tilapäisyys murtunut. Osalle kansasta on erilaisista tuista tullut yhä keskeisempi ja jopa pysyvä osa tulonmuodostusta. (Ala-Kauhaluoma ym. 2002, 10-12.)

2000-luvun vaihteessa on erilaisten tukien myöntämistä alettu arvioida entistä enemmän aktiivisuus-passiivisuus-ulottuvuudella. Keskeiseksi tuen saamisen perusteeksi ovat nousseet kannustavuus, vastikkeellisuus ja aktiivisuus. Vuonna 2006 tehty muutos työmarkkinatuen ja toimeentulotuen elimellisestä yhdistämisestä on aloittanut kehityksen, jossa sosiaalipolitiikan painopiste on muuttunut perustuslaillisen sosiaaliturvan oikeudesta kohti työllistämistä. (Karjalainen & Raivio 2010, 112–117) Samaan aikaan, kun puhe on kääntynyt kohti ”tukiriippuvuutta”, on suomalaista sosiaaliturvaa ja työllistämispolitiikkaa siirretty hyvinvointivaltion (welfare state) suunnasta kohti vastikkeellisuutta (workfare state). Tutkijat puhuvat mieluummin juuri workfaresta kuin aktivoinnista, koska aktivointitoimenpiteisiin osallistuminen ei ole vapaaehtoista vaan se on sidottu toimeentuloon. (Haikkola 2015.)

Ala-Kauhaluoma ym. (2002,12) määrittelevät aktivoinnin toimenpiteiden kokonaisuudeksi, jolla asiakkaan työllistymistä edesautetaan. Toimenpiteet ovat sekä sanktioivia että kannustavia. Toimenpiteet voivat pitää sisällään toimeentuloturvan tiukennuksia ja lisäehtojen asettamista etuisuuksien saamiselle sekä varsinaisia aktivoivia toimenpiteitä, kuten erilaisia työllistämistoimenpiteitä, koulutusta ja kuntoutusta. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että jokaisella työttömällä työnhakijalla on oltava voimassa oleva aktivointisuunnitelma, jonka avulla on tarkoitus varmistaa jokaisen osaaminen ja työkykyisyys työmarkkinoita varten.

Varsinkin nuorten työttömien kohdalla toimeentulotuen tai muun yhteiskunnan toimenpidekokonaisuuden vastikkeellisuutta on usein perusteltu työllisyyden parantamisen lisäksi moraalisisilla näkökulmilla. Vastikkeellisuuden tarkoitus on nuoren akuuttiin elämäntilanteeseen puuttuminen ja nuoren aktivoiminen pois tekemättömyyden tilasta. (Paju & Vehviläinen 2001, 30–31.) Nuorten aktiivipolitiikka on monimutkainen asia. Aktiivipolitiikkaan liitetyt eri politiikan sektorien (Karjalainen ym. 2010) tavoitteet ja toimintamallit painottuvat helposti pelkästään työllistymiseen. Vaarana on, että työttömyys ja marginalisoituminen irroteetaan kokonaan yhteiskunta- ja työllisyysrakenteellisista taustoista ja typistetään pelkästään ”työmoraaliin”-liittyväksi ongelmaksi. Tällöin toimintamalleista unohtuu kokonaan sellainen luonteva paikka palkkatyön ulkopuoliselle olotiloille ja elämänvaiheille, jotka ovat sekä yhteiskunnan toiminnan ja joidenkin sosiaalisten ryhmien elämänkuluissa luonnollisia ja jopa välttämättömiä. (Tuusa 2005, 17.)

Jos asiat yksinkertaistetaan liian pitkälle aktiivinen-passiivinen-ulottuvuudella, voidaan kaikkien työ- ja koulutusmarkkinoiden ulkopuolella olevien katsoa olevan passiivisia eli haluttomia osallistumaan mihinkään. Kuitenkin moniongelmaisuus kuvaa useimpia niitä nuoria, jotka ovat suurimmassa vaarassa pudota yhteiskunnan toimijoiden joukosta. Moniongelmaisuuden käsite viittaa lukuisiin tosiinsa liittyviin ongelmiin mm. sosiaalisten tukiverkoston puuttumiseen, aikuistumisen myöhästymiseen, köyhyyteen, ylivelkaantumiseen, riippuvuuteen vanhemmista, päihteisiin, aggressiivisuuteen tai kulttuuriseen kuiluun nuoren ja yhteiskunnan virallisten työntekijöiden kanssa (Paju & Vehviläinen 2001, 258). Syrjäytyneiden tai moniongelmaisten nuorten yksinkertaistettu kuvaaminen passiivisiksi yksilöiksi aiheuttaa Helneen (2002) mielestä yhteiskunnan sosiaali- ja yhteiskuntapolitiikan korvaamista pelkästään aktivoimisyrityksillä.

Raitakari (2004, 56-57) toteaa, että sosiaalisten ongelmien poistamisen sijasta nykyään nähdään tarpeellisemmaksi yksilöiden kilpailukyvyyn, elämänhallinnan ja stressinsietokyvyn parantaminen. Yhteiskunnallisessa marginaalissa ajatellaan elävän syrjäytyneitä, joita pitää kehoittaa, paimentaa ja opastaa kohti normaalia yhteiskuntaa. Yksilön ongelmallisiin ominaisuuksiin tai elämäntilanteisiin nähdään lääkkeeksi elämänhallinnan parantaminen ja aktiivipolitiikka. Jaan Raitakarin (2004, 73) huolen siitä, että sosiaaliset ongelmat määrittävät helposti nuoren kyvyttömäksi tai haluttomaksi sopeutua tai käyttäytyä oikein. Suurelta yleisöltä unohtuu, että marginaaliryhmien arkea rakennetaan usein vaativissa olosuhteissa. Aktivoinnin ajatus karuimmillaan voi olla pelkästään ohjausta omien resurssien käyttöönottoon. Tällöin eri instituutioilla on suuri haaste kohdata nuori oman tarinansa ja elämäntilanteensa kanssa ja antaa sille tilaa. Aina nuorella ei ole edes olemassa niitä luultuja resursseja, jotka hänen oletetaan ottavan käyttöön. Nuorten aktiivitoimenpiteissä korostuu itsensä kehittäminen ja osallistuminen. Tästä syystä erityisesti ammatillista koulutusta on markkinoitu nuorille paremman tulevaisuuden ja työllisyyden takaajana. Seuraavaksi tarkastelen koulutuksen merkitystä nuoriin kohdistuvassa aktiivipolitiikassa.

2.3 Koulutus aktiivipolitiikan keskiössä

Ammatillisen koulutuksen puutteesta on tullut 1990-luvulta lähtien vahvasti syrjäytymiseen liitetty tekijä, ja koulutukseen osallistumisesta on tullut keskeinen yhteiskuntaan kiinnittäjä. Työhön tai työvoimapolitiittiseen toimenpiteeseen osallistumisen tärkeyttä perustellaan usein ammatillisten kvalifikaatioiden löytämisellä. Aktiivitoimenpiteiden kautta nuori löytää itselleen ammatin tai saa kimmokkeen hakea ammatilliseen koulutukseen, kouluttautua ja rakentaa sitä kautta turvallista tulevaisuutta itselleen. (Paju & Vehviläinen 2001, 43–44.)

Yhteiskunnan järjestämällä koulutuksella on monia eri tavoitteita. Kognitiivinen ja työelämän tarpeiden mukainen oppiminen ovat vain osa koulutuksen tavoitteista. Koulutukseen osallistuvalla voidaan prosessin nähdä olevan lähes yhtä tärkeä kuin lopputuloksen. Koulutus strukturoi ihmisen ajankäyttöä, rytmittää sekä päivittäistä, viikoittaista että vuotuista elämäntulkua yhteiskunnassa toivotun mukaisesti. Koulutukseen sisältyy myös paljon sosiaalista toimintaa. Monelle työ- tai opiskelukaverit sekä oman perheen ja lähiympäristön ulkopuolinen vuorovaikutus ovat koulutuksen parasta antia. Työ ja koulutus ovat ihmisen identiteetin keskeisiä muovaajia. Koulutus on käytännössä vallitseva keino hankkia perusta omalle ammatti-identiteetille, koska suurimman osan eri ammattien pääsyaatimuksesta määrittää koulutustutkinto. (Silvennoinen 2002, 34-35.)

Koulutuksella voidaan nähdä myös terapeuttisia tavoitteita, erityisesti jos on kyse työttömästä, sosiaalisista ongelmista tai mielenterveyden häiriöistä kärsivästä henkilöstä. Työn lisäksi koulutus nähdään järjestelmänä, mikä antaa ihmiselle tarkoituksellisuuden ja yhteisyyden tunnetta. Pitkään työ- ja koulutusmarkkinoiden ulkopuolella oleva ihminen voi alkaa tuntea yhteiskunnan ulkopuolisuutta. Työhön ja koulutukseen osallistumisen tarkoituksena on saada ihmiset tuntemaan kuuluvansa oman hyvinvoinnin edistämisen lisäksi osaksi jotain suurempaa kokonaisuutta. Koulutus vetää ihmistä takaisin yhteiskunnan elämään ja välilliseen tai välittömään yhteistoimintaan viranomaisten kanssa. Työ ja kouluttautuminen eivät ole pelkästään oman elannon tähden tehtävää toimintaa vaan koko yhteiskunnan hyvinvoinnin eteen tehtävää työtä. (Silvennoinen 2002, 36-37.)

Länsimainen yhteiskunta siirtyy yhä enemmän kohti oppimisyhteiskuntaa, missä ihmisten on koko ajan tarpeen kehittää taitojaan ja pätevyyttään. Viime vuosina useat maat ovat pyrkineet parantamaan erityisesti vaikeassa asemassa olevien lasten ja nuorten koulutusmahdollisuuksia, koska koulutustason eriarvoisuus ja lahjakkuuksien tuhlaaminen ovat vahingollisia myös taloudellisesti. (Furlong & Cartmel 2007, 3.) Suomalainen yhteiskunta perustuu edelleen pitkälti ajatukseen normatiivisesta elämäkulusta, jossa jokainen kouluttautuu ja käy työssä ansaitakseen kunnan kansalaisen statuksen. Koulutus on lähtökohtaisesti positiivinen asia, joka pelastaa tai ainakin suojelee yksilöä ulossulkemiselta, yhteiskunnan reunalle joutumisesta ja tätä kautta huonolta elämltä. (Herranen 2014, 150.) Suomessa tavoitellaan koko ikäluokan kouluttamista peruskoulun jälkeen.

Katja Komonen (2001,70-71) luonnehtii yhteiskunnan työmoraalin muuttuneen koulutusmoraaliksi ja koulutukseen osallistumisesta tai osallistumattomuudesta tulleen keskeinen nuorten hyväksymisen jakolinja. Käytännössä alle 25-vuotiaiden ilman palkkatyötä olevien toimeentulo on sidottu ammatillisen perustutkinnon suorittamiseen. Sosiaalityön kautta saatava toimeentulotuki edellyttää asiakkaan aktiivisuutta koulutus- ja työmarkkinoilla tai vähintään kuntouttavaan työtoimintaan osallistumista. Kelan maksama peruspäiväraha tai vastaavasti ansiosidonnainen päiväraha vaativat työssäoloehtojen täyttymistä. Jos nuori ei ole ollut palkkatyössä, jää vaihtoehdoksi ainoastaan työmarkkinatuki. Kelan ohjeiden mukaan työmarkkinatukea voi saada jokainen 17–64-vuotias Suomessa asuva työtön työnhakija, joka on työkykyinen, työmarkkinoiden käytettävissä ja taloudellisen tuen tarpeessa. Toisaalta alle 25-vuotiaille on tuen myöntämisessä rajoituksia. 18–24-vuotias työtön, jolla ei ole ammatillista koulutusta, voi saada työmarkkinatukea työttömyysajalta vain, jos hän ei ole kieltäytynyt työ- ja elinkeinotoimiston tarjoamasta työstä tai koulutuksesta, ja on hakenut soveltuvaan ammatilliseen koulutukseen, eikä ole kieltäytynyt, eronnut tai omasta syystä erotettu tällaisesta koulutuksesta. (Työmarkkinatuki.) Ammattitutkinnosta on siis tehty entistä enemmän virallinen vaatimus kulttuurisen velvollisuuden lisäksi (Komonen 2001a, 33).

Yhteiskunta ja työmarkkinat ovat muuttuneet ja muuttuvat koko ajan. Pääsy tämän päivän työmarkkinoille vaatii käytännössä jonkinlaisen ammatillisen koulutuksen. Toisen asteen tutkinnon puuttumisen on havaittu olevan merkittävin yksittäinen tekijä sekä työmarkkinoilta että yhteiskunnasta syrjäytymisessä. Työnantajien keskuudessa arvostettua työvoimaa ovat henkilöt, joilla on muodollinen pätevyys yhdistettynä osaamiseen, oppimiskykyyn sekä

aktiivisuuteen. Työttömyysriski näyttää kasvavan, mitä vähemmän henkilöllä on koulutusta. Vuonna 2003 pelkän perusasteen suorittaneiden nuorten työttömyysaste oli lähes kaksinkertainen toisen asteen tutkinnon suorittaneisiin verrattuna ja lähes viisinkertainen ylemmän korkeakoulututkinnon tai tutkijakoulutuksen suorittaneisiin verrattuna. (Järvinen & Vanttaja 2006.)

Mitä pidemmäksi ajallinen väli perusasteen ja toisen asteen välillä suurenee, sitä todennäköisemmin toisen asteen tutkinto jää suorittamatta. 80 % työttömiksi tai yhteiskunnan ulkopuolisiksi päätyneistä 15–29 -vuotiaista nuorista ei sittemminkään suorita perusastetta korkeampaa tutkintoa. Vuoden peruskoulun jälkeen toimeettomana ollut nuori suorittaa ainoastaan 40 % todennäköisyydellä jonkin perusastetta korkeamman tutkinnon. Kolmen vuoden toimeettomuuden jälkeen tämä todennäköisyys on enää vain 20 %. Haasteena on myös noin 25 % ammatillisen koulutuksen ja 10 % lukiokoulutuksen aloittaneista nuorista, jotka keskeyttävät opinnot. Tämä tarkoittaa yhteensä sitä, että noin 15 % ikäluokasta jää ilman toisen asteen tutkintoa. (Nuorten yhteiskuntatakuu 2013, 8.)

Koulutuksesta on tullut siis työmarkkinakelpoisuuden välttämätön ehto ja koulutuksen puutteesta vastaavasti yhä selvempi polku sekä työelämästä että lopulta yhteiskunnasta syrjäytymiselle. Kouluttamattomien ja vähän koulutettujen asema työmarkkinoilla heikkenee koko ajan johtuen koulutusvaatimuksien kasvamisesta ja koulutusinflaatiosta. Siirtymä vaikeasta tai huonosta elämästä syrjäytymiseen näyttää usein liittyvän nuoruudessa vallalle päässeestä vallattomuudesta tai välinpitämättömyydestä alkaneesta kierteestä. Kohtalokkain näistä sairauksista näyttää selkeästi olevan kunnollisen koulutuksen puute. (Ollila 2008, 174, 182.)

Nuorten elämässä koulutus nähdään myös moniulotteisempana asiana kuin pelkästään muodollisen pätevyyden ja ammatillisen osaamisen hankkimisena. Koulutuksen puuttuminen ei vaikeuta pelkästään työllistymistä vaan sillä on muutenkin iso rooli nuoren elämässä. Toisen asteen koulutuksen keskeyttämisellä tai koulutukseen hakeutumattomuudella on Kivelän ja Aholan (2007, 25-26) mielestä moninaiset kerrannaisvaikutukset. Koulu kuuluu olennaisena osana nuoren elämänvaiheeseen ja jäädessään tai jättäytyessään pois koulutuksesta nuori on

vaarassa jäädä oman ikäisten elämänsä ulkopuolelle. Säännöllisen koulunkäynnin merkitys nuoren arjen kulun ja ajankäytön säätelijänä on merkittävä. Lisäksi opiskelu ja siihen liittyvät sosiaaliset suhteet ja tapahtumat tuovat tärkeää sisältöä nuoren elämän.

Myös Mäki-Ketelä (2012, 224) näkee koulun roolin nuoren elämässä monimuotoisena. Koulussa oppii elämässä välttämättömiä arkisia tietoja, taitoja ja valmiuksia, joita nuori tarvitsee päästäkseen mukaan yhteiskunnan valtavirtaan. Koululla on erityinen merkitys nuorelle, joka ei saa kotoaan henkistä tukea. Hänelle tärkeitä ovat kouluyhteisön aikuisten rooli sekä muut ystävyyssuhteet ja vertaisryhmät. Vaikka nuoret voivat käydä koulua ja tehdä työtä paljon ulkoisten palkkioiden motivoimana ja ilman toiminnan itsensä tuottamaa tyydytystä, näkee Silvennoinen (2002, 37-38) sen parhaimmillaan voivan olla yksilön luovaa ja kykyä kehittävä toimintaa, minkä avulla ihminen ottaa haltuun ja muokkaa omaa elämäänsä sekä elinympäristöään. Tällöin koulutus on täyttänyt tarkoituksensa ja lisännyt yksilön ”henkistä pääomaa”.

2.4 Nuorten aktivointi ja aktivoituminen

Aktiivipolitiikka perustuu sekä asiakkaan että hänen kanssaan työskentelevien ammattilaisten yhteiseen toimintaan ja vastuuseen. Mutta mitkä ovat työntekijän mahdollisuudet ja nuoren velvollisuudet aktivoitumisessa? Monella nuorella voi olla vaikeuksia löytää omalle elämälleen suuntaa ja asioita, jotka häntä motivoisivat. Myös itsestä huolen pitäminen voi olla vaikeaa. Moni nuori kyllä tietää, mikä itselle on hyväksi, mutta hänellä ei ole aina voimavaroja ryhtyä paremman elämän tavoitteluun. Kaikilla ei ole niin paljon omanarvontuntoa, että he löytäisivät motivaation ja intressin aktivoitumiseen. Nuoren elämä voi olla lyhytjänteistä, hetkellisten mielihalujen tyydyttämistä ja merkityksellisen tulevaisuuden näkeminen voi olla vaikeaa. Jotta nuoren aktivointi ei olisi pelkästään sanktioita ja etuisuuksien poistamista, on eettisyyden huomioiminen ohjauksessa erityisen tärkeää. Nuoren arvostava kohtaaminen ja luottamuksellisen yhteyden rakentaminen luovat pohjaa sille, että voidaan alkaa tunnistaa ja

vahvistaa niitä intressejä, joiden varassa hän voi asettaa tavoitteita. Tavoitteiden asettaminen auttaa nuorta rakentamaan kestäväää ja arvokasta tulevaisuutta sekä hänen omalta että koko yhteiskunnan kannalta. (Björklund & Hallamaa 2013, 159-161.)

Yhteiskunnassa on käytössä erilaisia taloudellisia ja sosiaalisia menetelmiä ohjailemaan ihmisten valintoja ja toimintaa. Nuorten aktivointi näyttöytyy helposti kokoelmana erilaisia koulutukseen, kuntoutukseen tai tukityöllistämiseen liittyviä ohjaustapahtumia, joiden toteutumista ohjailaan positiivisten ja negatiivisten kannustimien ja sanktioiden avulla (Björklund ja Hallamaa 2013, 151-152). Raitakarin (2004, 64–66) mukaan aktivoinnin ongelmana on tietynlaisen kulttuurisen mallitarinan toistaminen, jossa nuorten kanssa toimivien tahojen näkökulmasta tavoitteellinen koulunkäynti ja ammatinhankkiminen ovat elämänhallinnan keskeisimpiä ja ainoita asioita. Nuorille vahvistetaan usein käsitystä, että elämänhallinnan saavuttaminen on omasta tahdosta ja halusta kiinni. Aktivointi voidaankin nähdä nuoren ohjaamisena marginaalista kohti yhteiskunnan keskusta ja oikeana pidettyä elämäntapaa.

Britanniassa aktivointia tarvitsevista nuorista on alettu käyttää nimitystä NEET (Not in Education, Employment or Training) ja saman tyyppistä luokittelua käytetään muun muassa Japanissa ja Australiassa. Tämä NEET- nimitys on siirtänyt vastuun työttömyydestä tai kouluttamattomuudesta nuorelle itselleen. Nimitystä voidaan pitää osittain negatiivisena, koska se yleistää kuvaa nuorista, jotka eivät harjoita asianmukaista toimintaa ja ovat ikään kuin itse jättäytyneet työn ja koulutuksen ulkopuolelle. (Furlong & Cartmel 2007, 42.) Aktivointuminen on tasapainottelua monien asioiden välillä, ei ainoastaan passiivisuus-aktiivisuus-akselilla. Tasapainottelua on yhteisöön tai yhteiskuntaan kuulumisen ja yksityisyyden välillä, riippuvuuden ja autonomian välillä jne. Perimiltään kysymys on yhteiskunnallisesta kiinnittymisestä ja kannattelusta. (Suutari 2001, 155-156.)

Nuorten aikuisten aktivointia tutkinut Heino (2009) määritteli pro gradu -tutkimuksessaan sosiaalityöntekijän ja nuoren asiakkaan väliseen toimintaan kuusi eri strategiaa, joilla nuorta asiakasta ohjattiin aktiivisuuteen. Näitä strategioita olivat tietämisen, yhteistyön tekemisen, kannustamisen, välittämisen, auktoriteettisuuden ja herättelyn strategiat. Onnistuneissa

nuorten aktiivisissa tärkeiksi elementeiksi näyttävät määrittävän luottamus, kohtaaminen ja toimijuus.

Kotilainen (2009) selvitti pro gradu -tutkimuksessaan, mitä kuntouttavassa työtoiminnassa olevat työttömät nuoret ajattelevat koulutuksesta, työstä ja aktiivisuudesta. Kotilaisen tutkimat nuoret olivat kaikki keskeyttäneen ammatilliset opinnot ja olivat kuntouttavassa työtoiminnassa. He tiesivät koulutuksen merkityksen ja tärkeyden sekä osasivat kertoa, mitä aktiivisuustoimenpiteitä heidän kanssaan oli tehty. Nuorten sisäistä aktivoitumista ei kuitenkaan ollut tapahtunut. Tähän nuoret osasivat sanoa syiksi esimerkiksi psyykkisen ongelman, huonon itsetunnon sekä elämisen päivä kerrallaan. Heille tehdyt aktivointisuunnitelmat eivät kohdanneet nuoren henkilökohtaista maailmaa.

Aitojen mahdollisuuksien tarjoaminen ihmisille on eettisesti kestävä aktiivisuus. Tällöin ihminen voi kokea itsensä hyödylliseksi ja arvokkaaksi yhteiskunnan jäsenenä. Ihminen on saatava tunnustaa itsensä toimijaksi - kohteena olemisen sijaan. Toimijuus voi syntyä vain arvostamisen kokemuksesta ja tunteesta, että hänellä on voimavaroja, joita hän voi käyttää itsensä ja yhteisönsä hyväksi. Mikäli ihminen on jatkuvasti vain toimenpiteiden passiivinen kohde tai niihin pakotettuna erilaisin sanktioin, hänelle ei muodostu käsitystä itsestään hyödyllisenä ja omaehtoisena toimijana. (Björklund & Hallamaa 2013, 169.)

Nuorten tarvitsema ohjaus on usein hyvin monitahoista ja monitasoista. Kokonaisvaltaiseen tilanteen ymmärrykseen ja ohjaukseen tarvitaan laajempaa näkemystä kuin mitä yksi ammattilainen voi antaa. Ihmisen arki ei ole sektoreissa toimivaa ja ”luukulta luukulle” -kulkeminen palveluiden perässä ei ole useinkaan mahdollista jo tietämättömyyden ja ongelmien monimuotoisuuden vuoksi. Tämän vuoksi ohjauksessa tarvitaan monialaista yhteistyötä eri toimijoiden välillä sekä yhteistyötä nuoren kanssa.

2.5 Monialainen yhteistyö

Vuonna 2011 uudistunut nuorisolaki velvoittaa kuntia perustamaan monialaisen nuorten ohjaus- ja palveluverkoston, jonka tehtävänä on kehittää viranomaisten monialaisen yhteistyön suunnittelua ja toimeenpanoa sekä parantaa nuorten palveluiden toimivuutta ja vaikuttavuutta. Verkoston on toimittava vuorovaikutuksessa nuorten palveluja tuottavien yhteisöjen kanssa. Nuorille suunnattujen palvelujen keskinäisen toimivuuden ja vaikuttavuuden parantamiseksi nuorten ohjaus- ja palveluverkoston tehtävänä on: 1.) koota tietoja nuorten kasvu- ja elinoloista sekä arvioida niiden pohjalta nuorten tilannetta paikallisen päätöksenteon ja suunnitelmien tueksi; 2.) edistää nuorille suunnattujen palvelujen yhteensovittamista ja vaikuttavuutta tavoitteena palvelujen riittävyys, laadukkuus ja saavutettavuus; 3.) suunnitella ja tehostaa yhteisiä menettelytapoja nuorten palveluihin ohjautumiseksi ja tarvittaessa palvelusta toiseen siirtymiseksi; sekä 4.) edistää nuorten palveluiden järjestämiseen liittyvän tietojen vaihdon sujuvuutta suunnittelemalla yhteisiä menettelytapoja viranomaisten kesken. (Nuorisolaki, 2010 7§.)

Monialaisessa yhteistyössä kukin viranomainen edustaa sitä toimialaa, jolla työskentelee ja sitä työkokemusta, jota on työrullaan kartuttanut. Kyse ei ole vain eri ammattiryhmien välisestä yhteistyöstä saman sektorin sisällä vaan yhdessä työskentelemisestä. (Lybeck & Wallden 2011, 26–27.) Uuden nuorisolain myötä viranomaisyhteistyö vaatii uutta asennetta perinteisen sektorikeskeisen ajattelun tilalle. Monialaisessa viranomaisyhteistyössä kohtavat aina sekä eri sektorien palvelut, että niissä oleva ammattitaito. Monialainen yhteistyö vaatii sen toteuttajilta uskallusta ja rohkeutta kyseenalaistaa omaa aikaisempaa tekemistä sekä haastaa viranhaltijat katsomaan asioita uusista näkökulmista. Toimiva yhteistyö viranomaisten kesken tarkoittaa yhdessä samaan suuntaan tekemistä ja se edellyttää osapuolilta keskinäistä luottamusta ja toisten ammattiosaamisen kunnioittamista. (Aaltonen 2011, 26–27, vrt. Hastrup 2011.) Nuorisopolitiikka ja sen toimijoiden työskentely eivät enää nykyään rajoitu nuorten ongelmakäyttäytymiseen, vapaa-aikaan ja nuorisokulttuureihin, vaan on yhä enemmän laajentunut sektorit ylittäväksi yhteiskuntapolitiikaksi, minkä tavoitteena on kehittää yhdessä ja kokonaisvaltaisesti nuorten elinoloja ja yhteiskuntaan kiinnittymistä. (Tarvainen ym. 2007, 13.)

Onnistuvat opit (2011) hankeraportissa monialaisen yhteistyön taustalla nähtiin olevan nuorten palvelutarpeiden monimuotoisuus ja verkoston tavoite vastata palvelutarpeisiin oikea-aikaisesti ja oikeasisältöisillä palveluilla. Nuori tarvitsee ohjauksen ja palvelut mahdollisimman suoraan ja joustavasti. Työntekijältä toiselle juoksemista nuori ei jaksa – ei ainakaan tilanteessa, jossa elämä tuntuu olevan sekaisin. Tähän työvälineeksi sopii monialainen ohjaus. Monialaisen työn lähtökohtana on asiakaslähtöinen työ. Monialaisella ohjauksella on erityinen tehtävä saada juuri erityistä tukea tarvitseville nuorille välineitä heidän oman elämänsä hallintaan ja osallisuuden tuntemiseen. Asiantuntijoilta tämä edellyttää auktoriteettien purkamista ja asettumista tasa-arvoiseen yhteistyösuhteeseen nuoren kanssa (Katisko ym. 2014, 11).

Moniammatillisen ja -alaisen yhteistyön tavoitteena ja edellytyksenä on kaikkien siihen osallistuvien osallisuuden, osaamisen, vastuun ja vallan jako päätöksenteossa. Nuoren elämäntilanteen kokonaisvaltaisuuden huomioiminen ja ihmissläheisyys ovat luontevia monialaisen ohjauksen toimintaperiaatteita. Eri ohjaajien professionaalinen sitoutuneisuus oman ohjauskentän toimintatapoihin voi olla usein hyvin kapea-alaista. Toimiessaan eri kenttien välillä monialainen ohjaus ja yhteistyö rakentuvat kokonaisvaltaiseksi ohjaamiseksi ”ohjattavan puolella olemisen”-näkökulmasta. Tärkeää on löytää eri toimijakenttien raja-alueille siltoja ja asiantuntijoita, jotka näitä siltoja rakentavat. Nuorten ohjauksen kenttien ei tulisi askaroida yksikseen tai mestaroida toisten osaamisalueilla – vaan toimia yhdessä raja-asiantuntijuuden vahvistamana. Avainasemassa monialaisen yhteistyön onnistumisessa näytävätkin olevan yhteistyöprosessit. Onnistunut yhteistyöprosessi edellyttää eri toimijoiden oman substanssin osaamista, koordinointia, vuorovaikutustaitoja, sitoutumista, joustavuutta ja johtajuutta. Lisäksi edellytyksenä on resurssien ja vastuun jakaminen. Monialaisessa yhteistyössä voidaan puhua yhdessä tekemisestä, joka painottaa yhteistä työn kohdetta. Monialaisen yhteistyön edellytyksiä ovat tiedonsiirron onnistuminen sekä nuorten äänen huomioiminen päätöksenteossa sekä palveluiden suunnittelussa ja toteuttamisessa. Monialaisen yhteistyön edellytyksiä näyttäisi olevan yhteinen, määritelty tavoite ja toiminnan tavoitteeseen nähden oikea kohderyhmä sekä ennaltaehkäisevä, konkreettinen ja tiedottava toimintatapa. Monialaisen yhteistyön onnistumista lisäävät toiminnan luottamuksellisuus sekä toimivaltaisuus. (Korhonen ja Nieminen 2010, 14-15, Leppämäki, 2012, Katisko ym. 2014, 6.)

Notkola ym. (2013, 19, 151-153) selvittivät viranomaisten ja muiden toimijoiden välisen yhteistyön arviointia ja toimivuutta nuorten syrjäytymistä ehkäisevissä palveluissa. Tutkimuksen perusteella Eduskunnan tarkastusvaliokunta päätyi suosittamaan, että nuorten palvelut pitää organisoida kunnissa ja sosiaali- ja terveystieteissä yhden luokun periaatteella, jossa vastuuhenkilö koordinoi nuoren tarvitsemat palvelut tavoitteelliseksi palvelukokonaisuudeksi ja toimii ohjaajana pitkäjänteisesti. Verkostomaisen toimintamallin erityisenä kohderyhmänä ovat nivel- ja siirtymävaiheissa olevat nuoret sekä etsivän nuorisotyön kautta tavoitettavat monia eri palveluja tarvitsevat nuoret. Keskeinen toimija tässä on etsivä nuorisotyö. Etsivän nuorisotyön järjestämiseksi on säädetty laki tietojen luovuttamisesta toimintaa varten. Tietojen luovuttamisen edellytyksenä on nuoren suostumus. Nuoren yksilöinti- ja yhteystiedot on Nuorisolain perusteella luovutettava nuoren kotikunnalle etsivää nuorisotyötä varten seuraavasti: 1.) opetuksen järjestäjän on luovutettava tiedot perusopetuksen päättäneestä nuoresta, joka ei ole sijoittunut perusopetuksen jälkeisiin opintoihin, 2.) koulutuksen järjestäjän on luovutettava tiedot alle 25-vuotiaasta nuoresta, joka keskeyttää opinnot ammatillisessa koulutuksessa tai lukiokoulutuksessa ja 3.) puolustusvoimien ja siviilipalveluskeskuksen on luovutettava tiedot alle 25-vuotiaasta nuoresta, joka vapautetaan varusmies- tai siviilipalveluksesta palveluskelpoisuuden puuttumisen takia tai joka keskeyttää palveluksen. Jos muu viranomainen arvioi nuoren tarvitsevan viipymättä tukea päästäkseen palvelujen ja muun tuen piiriin, myös hän voi luovuttaa salassapitosäännösten estämättä nuoren yksilöinti- ja yhteystiedot nuoren kotikunnan etsivää nuorisotyötä varten.

Helppoa ja itsestään selvää monialaisen yhteistyön onnistuminen ei ole. Monialainen yhteistyö edellyttää tekijöiltään selkeää käsitystä omasta tehtävästään ja toisten asiantuntijuuden kunnioittamista. Kokonaisuuksien ymmärtäminen, vastuunotto ja yhteistyötaidot mahdollistavat sen, että asiantuntijat eivät arvioi asiakasta ja tee suunnitelmia ainoastaan omasta viitekehystä. Monialaisessa yhteistyössä täytyy löytää yhteistoiminnalliset menettelytavat ja keinot, joilla saadaan aikaan kollektiivisia sopimuksia, joihin kaikkien yhteisöjen jäsenet voivat sitoutua. Monialainen osaaminen ei synny vain laittamalla työntekijät yhteen vaan työn päämäärät ja tavoitteet on tunnistettava. (Hastrup 2011.) Toimiva monialainen yhteistyö tarkoittaa sitä, että asiantuntija keskeisyydestä on siirrytty kumppanuuteen ja vuoropuheluun, jonka lähtökohtana on yhteinen päämäärä; asiakas ja hänen tilanteensa. Onnistuessaan monialaisella yhteistyöllä on mahdollisuus parantaa nuorten ohjausta, toimijoiden välistä yhteistyötä ja jopa työssäjaksamista (Tuusa 2005, 60-61).

2.6 Tutkimuksen tarkempi tehtävä ja tutkimuskysymykset

Tutkimukseni kohdistuu marginaalissa olleisiin nuoriin miehiin (vrt. Suutari 2001, 157), jotka ovat olleet monialaisen työn piirissä. He ovat häilyneet yhteiskuntaan ankkuroitumisen ja lähes täydellisen irrallisuuden välillä. Heidän osallisuutensa yhteiskunnan valtavirtaan on ollut osittaista ja haurasta. He ovat olleet elämänsä aikana siinä tilanteessa, että koulutus on joko jo keskeytynyt tai ollut ainakin vaarassa keskeytyä. Nämä nuoret miehet ovat onnistuneet kääntämään elämänsä takaisin kohti yhteiskunnan valtavirtaa. He ovat myös saavuttaneet ainakin yhden institutionaalisesti odotetun merkkipaalan, toisen asteen tutkinnon. Tälle paremmalle kaistalle pääsemiseen nuoret ovat tarvinneet monialaista ohjausta.

Tutkimukseni tarkoituksena on selvittää nuorten miesten subjektiivisia kokemuksia siitä, minkä vuoksi heidän elämänsä oli epäsuotuisaa ja millainen tuki oli apuna elämäntilanteen parantamiseen ja nuoren pääsemisen paremmalle kaistalle. Olen kiinnostunut siitä, miten nämä nuoret miehet itse kokevat erilaiset elämänsä tapahtumat ja käännekohdat sekä millaisia vaikutuksia he näkevät monialaisella yhteistyöllä olleen elämänsä aikana.

Tutkimuksessani kysytään:

1. Miten nuoret miehet hahmottavat marginaalisen, epäsuotuisan elämänsä syytä?
2. Mistä nuoret miehet kokivat saaneensa apua päästessään paremmalle elämänsä kaistalle?
3. Miten nuoret miehet näkevät monialaisen yhteistyön vaikutuksen elämänsä aikana?

3 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

3.1 Tutkimusmenetelmä ja aineistonkeruu

Tutkimukseni on kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus. Laadullisen tutkimuksen lähtökohtana on elämän kokonaisvaltainen kohtaaminen. Laadullinen aineisto on monitasoista ja kompleksista ja tarkoituksena on ennemminkin kuvata todellisuuden monimuotoisuutta ja ristiriitaisuutta kuin todentaa jo olemassa olevia väittämiä. Tutkittavat valitaan kvalitatiivisessa tutkimuksessa yleensä tarkoituksenmukaisesti, koska laadullisessa tutkimuksessa on tärkeää ymmärtää informanttien subjektiivisia näkökantoja. (Hirsjärvi ym. 2009, 161-164; Metsämuuronen 2006, 88.)

Tutkimukseeni osallistui 6 nuorta miestä eri puolilta Pohjois-Suomea. Iältään he olivat 21-24-vuotiaita. Tutkimukseeni osallistuneet nuoret miehet valikoituivat hyvin tarkoituksenmukaisesti. Heidän piti täyttää monta ”ehto”, jotta olivat tutkimukseeni oikeanlaisia informantteja. Yhteistä näille nuorille miehille on se, että heidän elämänsä ei ole ollut helppoa. He ovat tarvinneet tukea monialaisen yhteistyön viranomaistoimijoilta saadakseen oman arjenhallintansa kuntoon ja ammatillisen perustutkinnon suoritettua. Tutkittavien määrä ei ole suuri. Tutkittavien määrää tärkeämmäksi asiaksi nousevat aineiston tulkintojen kestävyys ja syvyys. Tässä tapauksessa voidaan puhua niin sanotusta eliittiotannasta, jolloin tutkittavat on valittu tarkasti sen mukaan, mitä tietoa heiltä oletetaan saatavan tutkittavasta asiasta. Laadullisessa tutkimuksessa ei pyritä tilastollisiin yleistyksiin vaan tarkoitus on kuvata jotain ilmiötä tai tapahtumaa sekä saada selville merkityksenantoja ja prosesseja, joihin ei määrällisellä tutkimuksella pääse käsiksi. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 87-88.)

Tutkimukseen osallistuneet nuoret miehet löytyivät etsivien nuorisotyöntekijöiden kautta ja omista entisistä opiskelijoistani. Sain tutkittavat mukaan tutkimukseeni hieman nihkeästi, johtuen varmaan aiheen henkilökohtaisuudesta ja arkaluonteisuudesta. Myös tutkimusmenetelmänä käytetty kirjoitettu tarina saattoi vaikuttaa kieltäytymiseen. Kolme tutkittavista

oli mukana heti aktiivisesti ja jopa innokkaasti. Muutamia selkeitä kieltäytymisiä tuli ja loput lähtivät mukaan ”harkinta-ajan” jälkeen. Tutkimukseen osallistuminen oli kohderyhmään sopiville vapaaehtoista, vaikka jouduinkin motivoimaan heitä mukaan. (ks. Kuula 2006, 155) Arkaluonteisia asioita tutkivaan tutkimukseen motivoinnissa tulee olla kuitenkin tarkkana, koska liiallinen motivointi osallistumiseen voi vaikuttaa tutkimusaineistoon (Eskola ym. 1998, 37).

Tutkimukseni on narratiivis-elämäkerrallinen tutkimus. Käytän tutkimusmenetelmästäni nimitystä tarina, vaikka kertomus (narrative) olisi ehkä lähempänä oikeaa kuvausta. Suomessa narratiivisesta tarinasta käytetään myös sanaa tarina (ks. Hyvärinen & Löyttyniemi 2005, 157). Tämä merkitsee tutkimuksellisesti yksilön ainutlaatuisuuden ymmärtämistä suhteessa tutkittavaan ilmiöön ja yksittäisen ihmisen kokemuksiensa jäsentämistä. Narratiivinen ja elämäkerrallinen tutkimus painottavat persoonallisen kokemusmaailman ymmärtämistä ja kuvaamista. Kumpikaan lähestymistapa ei muodosta yhtenäistä tutkimustapaa, vaan antavat enemmänkin väljän tutkimuskehiksen. Elämäkerrallinen tutkimus painottuu kertojan kokemukseen. Narratiivisen tutkimuksen lähtökohtana on yksilön ainutlaatuisen näkökulman ymmärtäminen kontekstissa. (Erkkilä 2009, 195–198.) Ihmisen elämäntarina tai hänen sisäinen tarinansa sijoittaa hänet laajempaan sosiaaliseen todellisuuteen ja määrittelee yksilön identiteettiä kokonaisuudessa. Narratiivinen lähestymistapa näkee ihmisen ajallisena olentona, jonka nykyhetki on ladattu henkilöhistoriallisella menneisyydellä ja ennakkoidulla tulevaisuudella. (Hänninen 2000, 58-59.)

Tavoitteeni oli saada tutkittavat kertomaan mahdollisimman avoimesti, mahdollisimman vähillä johdattelevilla kysymyksillä omaa elämäntarinaansa. Tutkittavat ovat itse parhaita kuvaamaan omaa elämänkulkuaan, taustojaan ja niitä tapahtumia, jotka ovat olleet heille merkitseviä (Hyvärinen ja Löyttyniemi 2005, 157). Päätin pyytää tutkittavilta kirjoitetun tarinan haastattelujen sijaan. En halunnut tutkijan ja tutkittavan vuorovaikutuksen vaikuttavan tutkimustilanteeseen. Haastattelutilanteessa olisi voinut sekoittua tutkijan rooli tutkittavan entisenä opettajana ja haastattelutilanne olisi voinut tuoda tutkittavan mieleen liikaa muistoja eri viranomaistoimijoiden kanssa käydyistä ohjauksellisista keskusteluista. Tämä olisi voinut ohjata tutkittavien kertomuksia.

Tarinan voi rinnastaa tutkimusmenetelmänä kertomukseen ja kerronnalliseen haastatteluun. Kerronnallisen haastattelun kohteena voi olla pieniä tai suuria kertomuksia kokemuksista tai kohteena voi olla koko elämäkertä. Oleellista on se, että tutkija pyytää kertomuksia sekä esittää sellaisia kysymyksiä, joihin haastateltava vastaa kertomuksella. Tarinoilla voidaan kuvata yksi tietty tapahtuma tai kokemus. Tarina on tutkimusmenetelmänä hyvin yksityinen dokumentti. (Hyvärinen ja Löyttyniemi 2005,160.) Joissakin tapauksissa esimerkiksi vaikeista kokemuksista voi olla helpompaa kirjoittaa kuin puhua. Toisaalta kirjoittamisen valitseminen menetelmäksi voi valikoida tutkittavista pois sellaisia, joille itsensä ilmaiseminen kirjoittamalla on haastavaa. Tarinan kirjoittamisessa haasteeksi voi nousta tiedonantajan kyvyt ilmaista itseään kirjoittamalla (Tuomi & Sarajärvi 2003, 86).

Päämääräni oli, että nuoret miehet voivat itse määritellä ne asiat, jotka he ovat kokeneet merkittäviksi elämänsä kannalta. Sen vuoksi ohjeistin tarinan kirjoittamisen hyvin väljästi. (Liite 1) Väljästi ohjeistetun kirjoitetun tarinan parhaita puolia on se, että tiedonantaja voi itse määritellä hänelle merkittävät asiat tutkittavasta teemasta, eikä tutkija ole niitä etukäteen määritellyt tai teemoitellut. Tutkittava henkilö valitsee käytännössä ne asiat, joista hän haluaa kertoa sekä sen, mitä jättää kirjoittamatta ja kertomatta. Tarinat eivät välttämättä kerro objektiivista tai yhteiskunnallista totuutta, vaan ne ovat nimenomaan henkilön subjektiivisesti ja todellisesti omassa elämässään sisältäpäin koettuja kuvauksia ja käsityksiä itsestään ja elämästään. (Syrjälä ym. 1996, 59-60.) Etukäteen pelkäsinkin hieman tarinoiden ”laadua” ja kattavuutta, koska tiesin kirjoittamisen olevan joillekin haasteellinen tapa ilmaista itseään. Kaikki tutkimukseen osallistuneet saivat kirjoitettua tarinansa yllättävän hyvin. Toisaalta tämä kirjoittaminen saattoi muodostua kynnyksikysymykseksi joillekin heistä, jotka eivät tutkimukseen halunneet osallistua.

3.2 Aineiston analyysi

Tein tutkimusaineiston analyysin Tuomen ja Sarajärven (2009, 109-113) sisällönanalyysin etenemisen mukaisesti. Aloitin analysoinnin aineiston, eli tässä tapauksessa tarinoiden, pelkistämällä eli redusoinnilla. Aluksi luin tarinat ja perehdyin niiden sisältöön tutkimuskysymysteni näkökulmasta. Sen jälkeen pelkistin tarinat pilkkomalla ne tutkimuskysymysteni ohjaamiin osiin. Etsin tarinoista tutkimuskysymyksiini (1. Miten nuoret miehet hahmottavat marginaalisen, epäsuotuisan elämänkulun syitä?, 2. Mistä nuoret miehet kokivat saaneensa apua päästessään paremmalle elämänkaistalle?, 3. Miten nuoret miehet näkevät monialaisen yhteistyön vaikutuksen elämänkulussaan?) liittyviä ilmaisuja, koodasin löytämäni ilmaisut eri väreillä ja listasin ilmaisut. Muodostin erilaiset aineistoyksiköt aineistosta poimimistani lauseista ja ajatuskokonaisuuksista. Seuraavaksi ryhmittelin aineistoa eli klusteroin. Kävin ilmaisuja läpi tarkasti ja etsin tarinoiden pelkistetyistä ilmauksista sekä samankaltaisuuksia että erilaisuuksia. Ryhmittelin samaa asiaa tarkoittavia käsitteitä ja aineistoyksiköitä yhteen ja nimesin luokat. Yhdistin muodostuneita alaluokkia edelleen ja muodostin niistä yläluokkia. Yhdistin edelleen yläluokkia ja tein kokoavia käsitteitä, joista etenin alkuperäisinformaation kielellisistä ilmaisuista teoreettisiin käsitteisiin ja johtopäätöksiin. Yhdistelin käsitteitä ja hain niiden avulla vastauksia esittämiini tutkimuskysymyksiin.

Tutkimusprosessin aikana tutustuin Ilpo Kurosen (2010) väitöskirjaan ja huomasin hänen jäsentelynsä samankaltaisuuden oman aineistoni kanssa. Päätin käyttää Kurosen tutkimuksessaan määrittelemiä tekijöitä toisen tutkimuskysymykseni (Mistä nuoret miehet kokivat saaneensa apua päästessään paremmalle elämänkaistalle?) selvittelyyn ja tehdä siten tässä kohdassa teoriaohjaavan sisällönanalyysin. Aineistolähtöisen ja teoriaohjaavan analyysin ero on siinä, miten abstrahoinnissa aineisto liitetään teoreettisiin käsitteisiin. Kun aineistolähtöisessä analyysissä teoreettiset käsitteet luodaan aineistosta, tuodaan ne teoriaohjaavassa analyysissä valmiina, sen mukaan mitä ilmiöstä on jo tiedetty aiemmin. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 117.)

Tässä tapauksessa otin siis toisen tutkimuskysymykseni yläluokiksi Kurosen tutkimuksessaan määrittelemiä tekijöitä. Kurosen (2010, 71-72) määrittelemät tekijät paremmalle kaistalle pääsemiseen ovat:

- 1.) **Ympäristössä** (perhe, koulu, työ, sosiaaliset suhteet) **tapahtuvat muutokset**, esim. a) irtautuminen huonoja malleja tarjoavista tai alistavista ihmissuhteista: ongelmainen perhe, väkivaltainen puoliso tai vanhempi, epäsosiaalinen vertaisryhmä tai kaveripiiri, parisuhteen purku b) uudet tukea antavat tai tasapainoiset ihmissuhteet: ystäväpiiri, parisuhteen aloittaminen, opiskelu- tai työkaveri.
- 2.) **Onnistumisen kokemukset** ja elämykset sekä uudet mahdollisuudet ja roolit, esim. a) uusi parisuhde tai tasapainoinen puoliso, lapsen syntymä b) ensimmäinen, vakituinen tai muuten mieluinen työpaikka c) muutto, koulun vaihto, kaveripiirin karsiutuminen, myönteiset oppimiskokemukset, ammattiin valmistuminen d) uskonnollinen herätys, harrastus.
- 3.) Kokemukset **sosiaalisesti hyväksytyimmän elämäntyylin** löytymisestä, esim. a) rauhoittuminen, henkinen aikuistuminen, tasapainottuminen, elämän normalisoituminen.
- 4.) Tunteet **sisäisestä muuttumisesta** ja uusista taidoista, esim. a) itsetunnon vahvistuminen, suunnitelmallisuus, hallinnantunne, vaikutusmahdollisuuksien lisääntyminen, nöyryys.
- 5.) **Oma aktiivisuus** ratkaisevien askelten ottamisessa
- 6.) Vaikeuksien kasvattama **sinnikkyys ja tulevaisuudenusko**

Seuraavissa luvuissa esittelen saamiani vastauksia tutkimuskysymyksiini. Luvussa 4. vastaan ensimmäisen tutkimuskysymykseni (Miten nuoret miehet hahmottavat marginaalisen, epäsuotuisan elämäntapahtuman syytä?). Syytä ovat elämäntapahtumat ja elämäntapahtumien seuraukset, negatiiviset ihmissuhteet sekä yhteiskunnan rakenteelliset ongelmat. Luvussa 5. vastaan toiseen tutkimuskysymykseeni (Mistä nuoret miehet kokivat saaneensa apua päästessään paremmalle elämäntapahtumalle?). Paremmalle elämäntapahtumalle pääsemiseen auttoivat positiiviset ihmissuhteet sekä edistyvän elämäntapahtuman positiivinen kehä. Lisäksi esittelen aineistosta esille nousseen kontrollin ja sanktioiden merkityksen nuorten ohjaus- ja auttamistoimenpiteissä. Luvussa 6. vastaan kolmanteen tutkimuskysymykseeni (Miten nuoret miehet näkevät monialaisen yhteistyön vaikutuksen elämäntapahtumassaan?). Monialaisen yhteistyön merkitys näkyi nuorten miesten elämässä enemmän merkityksellisenä ohjaussuhteina kuin yksilöllisinä palvelumenetelminä.

3.3 Tutkimuksen eettisiä pohdintoja

Laadullisessa tutkimuksessa tutkimuksen kohteena on tutkittavien ihmisten yksityisyys. Sen vuoksi tutkijan velvollisuus on huomioida tähän liittyvä asianmukainen kunnioitus ja suojeleminen. Tutkittavalla henkilöllä on siis itsellään oikeus osallistua tai olla osallistumatta tutkimukseen tai keskeyttää osallistuminen tutkimuksen aikana. Tutkijan on myös muistettava luottamuksellisuus tutkittavia kohtaan. Aineistoa saa käyttää vain siihen tutkimukseen, johon tutkittava on antanut luvan. Myöskään tutkittavien yksityisasioiden ei saa paljastaa ulkopuolisille ja arkaluonteisten tietojen käsittelyssä täytyy muistaa tutkittavan oikeudet ja tutkijan salassapitovelvollisuus. (Mäkinen 2006, 146-148.)

Tutkimuksen eettisyys on tärkeä asia. Erityisen tärkeää se on, kun tutkimuksen kohteena ovat hyvin henkilökohtaiset ja arkaluonteiset asiat ja tapahtumat. Ihmistieteissä tutkimuseettisten normien keskeinen lähtökohta on ihmisen kunnioittaminen. Eettisyys nojaa neljään peruseriaatteeseen, joita ovat hyötyperiaate, vahingon välttämisen periaate, autonomian kunnioituksen periaate ja oikeudenmukaisuuden periaate. Usein nämä periaatteet ovat vastakkain tutkittavan tietosuojan kanssa. Lisäksi tutkijaa koskee tieteen sisäisen etiikan periaatteet, kuten tieteellisten menettelytapojen avoin ja rehellinen noudattaminen sekä tutkittavia koskevien tietojen luottamuksellisuuden turvaaminen. (Kuula 2006, 59-60.)

Jouduin pohtimaan tutkimuksessani eettisyyden periaatteita. Tutkittavani kertoivat elämänsä kuluissaan todella traumaattisista tapahtumista. Heistä osa on kotoisin pieniltä paikkakunnilta ja tapahtumista he olisivat voineet olla tunnistettavissa. Tämän vuoksi jätin tarkat kuvaukset pois tutkimustulosten lainauksissa. Näiden tapahtumien kuvaaminen olisi ollut hyödyllistä tutkimustulosten kuvaamisessa, mutta tunnistettavuuden vuoksi sitä ei voinut tehdä. Mikäli olisin julkaissut suorat lainaukset tarinoista, olisi esimerkiksi traagisesta perheen sisäisestä tapahtumasta julkisesti kertominen voinut tuottaa tutkittavalle vaikeuksia lähipiirissään. (kts. Kuula 2006, 63.) En myöskään kerro tarkemmin tutkittavieni asuinpaikkakuntia, koska osa niistä on hyvin pieniä ja siten henkilöt, paikat ja tietyt tapahtumat mahdollisesti tunnistettavia. Kuula (2006, 135-136) ehdottaa, että arkaluonteisten asioiden määrittely on hyvä jättää tutkittavalle itselleen. Käyttämäni aineistonkeräämismenetelmä tukee tätä hyvin,

koska tutkittava saa itse määritellä, mistä haluaa kertoa. Luultavasti tutkittavat ovat jättäneet sellaisia asioita pois kertomuksistaan, joista eivät olleet valmiita kertomaan tai joita he eivät ole pitäneet merkittävänä, vaikka ne tutkijan näkökulmasta olisivat voineet sitä ollakin. Oikeudenmukaisuuden periaatteen mukaisesti kohtelin kaikkia tutkittavia ohjeistuksissa ja aineiston käsittelyssä samalla tavalla.

4 EPÄSUOTUISAN ELÄMÄNKULUN TARINAT

Ihmissuhteiden merkitys näyttöytyy hyvin moninaisena nuorten miesten elämässä. Erityisesti ystävät ja kaverit ovat suuressa roolissa sekä hyvässä että pahassa. Nuoret miehet kertoivat tarinoissa elämäntapahtumista ja elämäntapahtumien ongelmista sekä negatiivisista ihmissuhteista. Lisäksi tarinoista näyttöytyi yhteiskunnan rakenteellisia ongelmia.

4.1 Elämäntapahtumien ja elämäntapahtumien ongelmien seuraukset

Tutkimuksessa nousi esille, että nuorten epäsuotuisaan elämäntapahtumien olivat vaikuttaneet elämäntapahtumat ja elämäntapahtumien ongelmat. Elämäntapahtumat ovat yleensä yksittäisiä tapahtumia, joilla voi olla suuriakin muutoksia ihmisen elämäntapahtumissa. Elämäntapahtumat voivat luoda uhkaa hyvinvoinnille ja vaatia ihmistä sopeutumaan muutokseen. Elämäntapahtumat jaetaan normatiivisiin iänmukaisiin, normatiivisiin historiaan liittyviin ja ei-normatiivisiin elämäntapahtumiin. Normatiivisen iänmukaiset tapahtumat kuuluvat biologisiin ja ympäristöön liittyviin muutoksiin, jotka ohjaavat yksilön normaalia ikäkehitystä. Normatiiviset historialliset elämäntapahtumat ovat tyypillisiä tietyille sukupolville, jotka ovat elä-

neet jonain tiettyinä historiallisena aikana. Ei-normatiiviset elämäntapahtumat ovat puolestaan yllättäviä tapahtumia, joiden todennäköisyys elämänselämissä on pieni, mutta vaikutuksen yksilön elämään voivat olla suuria. (Nurmi & Salmela-Aro 2002, 56-57.)

Normatiiviset iänmukaiset ja ei-normatiiviset elämäntapahtumat tulivat esiin tutkimuksen tarinoissa. Tapahtumat ovat olleet nuorten miesten elämänselämissä vaikuttavia, koska he ovat halunneet tuoda ne esiin tarinoissaan. Tutkimuksen nuorille miehille on sekä normatiivisista iänmukaisista että ei-normatiivisista elämäntapahtumista tullut suuria muutoksia ja traumaattisia tapahtumia elämänselämissä. Tutkimuksessani esille nousseita normatiivisia iänmukaisia tapahtumia olivat esimerkiksi voimakas murrosiän kuohuntavaihe, epäonnistuneet siirtymävaiheet eri kouluasteiden välillä, muuttaminen opiskelupaikkakunnalle sekä itsenäistyminen lapsuudenkodista omaan asuntoon. Tutkittavien kertomuksissa tuli esiin nuoruuteen liittyvää vahvaa kapinaa. Usein kapinavaihe oli ollut yläkouluiässä ja se oli kohdistunut sekä auktoriteetteja ja viranomaisia että toisia nuoria vastaan.

”Yleinen teini-iän kapina virkavaltaa ja ylempiä tahoja kohtaan kasvoi hyvinkin rankasti”.

”Uskon että se oli jotain näyttämisen halua koska kyseisellä paikkakunnalla kasvaminen ei ollut kovin helppoa, nuorten välillä oli paljon yhteenottoja niin piti täyttää se oma paikkansa.”

Tutkittavat kuvasivat myös epäonnistuneita siirtymiä eri kouluasteille. Usein he olivat ajatelleet, että uusi oppilaitos ja mahdollisesti uusi paikkakunta, ovat uuden elämän alku. Kuvitelmat olivat usein osoittautuneet liian optimistisiksi. Vaikeuksia tuottivat sekä uudet sosiaaliset yhteisöt, itsenäistyminen että paikkakunnan vaihtuminen.

”Sitten tuli yläaste, uusi koulu, uusi sivu elämissä. Muistan sanoneeni näin itselleni, yritin skarpata itseäni. Mutta tämäkin pieni onnellisuus pian loppui, heti kun koulut alkoi.”

”Sitten tuli ilmoitus uudelle paikkakunnalle muutosta, ammattikoulu kutsui. Ikää oli 17v ja uho oli kova, oli pieni pelko uudelle paikkakunnalle menosta kun ei oikeen tuntenut ketään.”

Ei-normatiivisilla elämäntapahtumilla voi olla kauaskantoiset seuraukset. Jopa yksi kokemus saattaa olla käännteentekevä elämänkulun kannalta. Tutkittavalle tai lähipiirissä tapahtunut väkivalta, väkivaltainen kuolema tai läheisen itsemurha oli aiheuttanut ison kolhun elämänkulkuun. Osa tapahtumista vaikutti tutkittavien elämään edelleen.

”Tähän loppuun mie voisin mainita vielä että tällä kaikella on juuret minun lapsuudessa, olin 11 vuotias [kuvailee väkivaltaista tapahtumaa, jonka tutkija jättää pois tunnistettavuuden vuoksi] siitä tuli traumoja joita on vielä tänä päivänäkin.”

”Sitten alko uus alamäki kun [läheisen kuolema, jonka tutkija jättää pois tunnistettavuuden vuoksi] ja vähän myöhemmin hyvä kaveri päätti päivänsä.”

”Mulla isä kuoli jonka jälkeen tuli ensin taas ryypiskelyä ja sen jälkeen nappailtua kaikkea muutakin, lähinnä opiaatteja sekä stimulantteja päivittäin.”
[tapahtui ammattikouluaikana]

Tarinoista oli aistittavissa, että tapahtumia ei oltu käyty asianmukaisesti läpi heidän kanssaan ja he kokivat jääneensä tapahtumien seurausten kanssa yksin. Perheen hajoaminen ja vanhempien ero tai muut lähipiirin tapahtumat olivat monen nuoren elämänkulussa mukana. Joskus nämä elämäntapahtumat olivat muuttaneet nuoren roolia suuresti ja aiheuttaneet jopa suurta vastuunkantoa muista läheisistä.

”Muistan kuitenkin äidin ja sisarusteni itkun ja sen kun isä sanoi minulle ”Kun minä lähden, sinusta tulee talon isäntä. Pidä huolta äidistäsi.”

Useissa sekä normatiivisissa iänmukaisissa ja ei-normatiivisissa elämäntapahtumissa nuoret, tai tapahtuma-aikana lapset, tuntuivat jääneen ilman tukea ja asiallista ohjausta elämäntilanteensa kanssa. Yleensä tällaisissa elämäntilanteissa vanhemmilla on kasvatuksellinen rooli. Tutkimuksen tarinoissa ei mainintoja vanhempien tukevasta roolista tapahtuma-aikana ole. Vanhempien rooli nuorten tarinoissa tuntuu ristiriitaiselta, vaietulta tai merkityksettömältä. Tämä voi kertoa joko nuorten lojaaliudesta vanhempiaan kohtaan, vanhemmuuden katoamisesta tai vanhempien omasta ongelmallisesta elämäntilanteesta. Tutkittavat kuitenkin näkivät ongelmien johtuneen usein asioiden yhtäkkisestä muuttumisesta tai omasta toiminnastaan. Yhdessä tarinassa on maininta siitä, että vanhemmilta oli tullut tukea (mutta hän oli ollut sijoitettuna), toisessa tarinassa oli maininta, että vanhempien kanssa muistellaan heidän vaikeaa aikaa (vanhempien traagisella erolla oli nuoren mielestä suuri merkitys hänen elämänsä kulussa) ja kolmannessa tarinassa oli maininta:

”Oikeastaan olen saanut kotoa vain rahallista apua, muuta en ole saanut. Tai oikeastaan en ole ottanut niiltä mitään apua vastaan.”

Lapsuuden perheen rooli voi jäädä pois tarinoista myös tarinoiden ohjeistuksen vuoksi. Se saattoi ohjata tutkittavaa miettimään asioita enemmän nuoruusiästä lähtien. Ohjeistukseen ei oltu mainittu lapsuutta erikseen ja tutkittava sai itse määritellä, mistä ajankohdasta halua aloittaa tarinansa.

Tutkimuksen nuorilla oli monia elämänhallinnan ongelmia. Elämänhallinnalla tarkoitetaan yleisesti rahan, ajan, tarpeen tyydytyksen, nautinnon ja vaivannäön henkilökohtaisiin budjetoinnin ja säätelyn tekniikkoihin ja näiden vaatimaan itsekuriin. Elämänhallinnan problematisoituminen liittyy arkisiin perusvalmiuksiin, omien persoonallisten tarpeiden ilmaisemiseen, rahan käytön oman tarpeentyydytyksen lykkäämisen kykyihin sekä motivaatio-, suunnittelu- ja sitoutumiskykyihin. (Paju & Vehviläinen 2001, 69-70.)

Monet elämän- ja arjenhallintaa vaikeuttavat asiat, kuten päihteiden käyttö, ajalehtiminen, rahaongelmat, mielenterveysongelmat jne. näyttäytyivät tutkimuksessa yhtenäisenä ongelmaverkkona. Näitä on vaikeaa erotella erillisiksi ongelmiksi. Sen vuoksi käsittelen niitä yhtenä kokonaisuutena erottelematta niitä. Elämän rytmittömyys ja ajalehtiminen olivat usein

aluksi tavoite, koska se tuntui nuoresta vapaudelta. Kun rytmittömyyttä oli kulunut jonkin aikaa, niin se muuttui myös nuorten mielestä ahdistavaksi ja tilanteeksi, josta haluttiin pois. Kaikki tutkittavat olivat olleet ainakin jonkin aikaa ajelehtimistilassa. Ajelehtiminen oli huono elämäntilanne myös sen vuoksi, että se usein se poiki negatiivisia asioita, joilla nuori alkoi täyttää elämäänsä mielekkään tekemisen puutteessa.

”Olin myös juoppo, join joka ilta, sillä se tuntui turruttavan elämän tyhjyyden. Ja se sai ajan kulumaan nopeampaa.”

”Tuli oltua jonkin aikaa tekemättä mitään, siinä sitten syrjäytyi hieman tieteenkin kun ei ole mitään elämänrytmiä.”

Jokaisella tutkimukseni nuorella miehellä on ollut jonkin asteisia ongelmia päihteiden käytön suhteen. Osalla on ollut myös tarkoituksellista lääkkeiden ja alkoholin sekakäyttöä. Lähes kaikki tutkittavat kuvasivat tiiviin kaveriporukan ja päihteiden käytön ajankuluna liittyvän yhteen.

”Tähän aikaan elämä oli aika kovaa päihteiden käyttöä, tässä vaiheessa oli kaveriporukka jo todella tiivis ja kaikilla samat vinkeet, eihän siitä kovin hyvää sitten seurannut.”

Ajelehtimisen ja päihteiden käytön seurauksena olivat taloudelliset ongelmat. Rahaongelmat ja rahan käytön ongelmat tuntuivat olevan usein ennemminkin seurausta muista elämäntapahtumista ja elämänhallinnallisista ongelmista kuin alkusyy epäsuotuisaan elämäntapahtumaan.

”Minulla oli usean kuukauden vuokrat rästissä ja olin velkaa. Kaikki rahani meni juomiseen ja nuudeleihin.”

Elämänhallinnallisiin ongelmiin liittyvät läheisesti mielenterveydelliset ongelmat. Tutkittavat kuvasivat itse mielenterveysongelmia, päihdeongelmia ja huonon itsetunnon aikaansaa-
mia ongelmia yhdessä. Huonoa itsetuntoa nuoret miehet kuvasivat useassa kohdassa monien
eri ongelmien alkulähteeksi. Oman elämän arvostamattomuus, tarkoituksettomuus ja mität-
tömyyden tunne tulivat usein esiin.

*”4. vuosi ammattikoulussa, kärsin keskivaikeasta masennuksesta, välttelen pu-
heluita kaikilta. En vastannut psykiatrini puheluihin, en nuorisotyön puhelui-
hin, enkä todellakaan koulun puheluihin. En vastannut edes parhaalle kaveril-
leni, vaan velloin yksin omassa asunnossa, menin ulos vain käydäkseni kau-
passa tai tupakilla.”*

*”Ensimmäinen koulupäivä ja ensimmäinen paniikkikohtaus, marssin terkkarin
juttusille turhautuneena, tuntui niin naurettavalta, että puolivuotta takana in-
tissä ja paniikkikohtaus iskee ensimmäisellä luokalla olevien junnujen kes-
kellä.”*

*”Kaikki lähtee itsestä ja jos itsetunto on huono, tulevaisuuden näkymät ovat
harmaata massaa, ja oikeen mikään ei kiinnosta, päihteiden täyttämä elämä
on suoraan sanottuna aika luonnollinen vaihtoehto”*

*” En halua enään ikinä tuntea samaa ahdistusta ja mitättömyyden tunnetta
kuin silloin”*

Tutkimusaineistosta ei löydy suoranaisesti viittauksia normatiivisiin historiallisiin tapahtu-
miin. Tämä ei tarkoita sitä, etteikö niitä olisi. Nämä nuoret miehet ovat syntyneet 1990-
luvulla, pahimpien lamavuosien aikana. Heidän lapsuutensa aikana Suomessa oli suurtyöt-
tömyyttä ja monista yhteiskunnallisista avuista, kuten perheiden kotihoidon tuesta, vanhem-
painrahasta ja lapsilisästä leikattiin. Lapsiperheet eivät enää saaneet kunnallista kotihoitoa
samalla tavalla. Myös kouluterveydenhuollon resursseista leikattiin tuolloin rajusti. (ks.
1990-luvun laman vaikutukset.) Lisäksi nämä nuoret miehet ovat opiskelleet ammatillista

tutkintoaan 2010-luvulla, vuosina, jolloin ammatillisessa koulutuksessa on aloitettu aloituspaikkojen ja rahoituksen vähentäminen. Erityisesti nämä näkyvät ryhmäkokojen kasvamisina ja omatoimisen opiskelun lisääntymisenä sekä tukitoimien vähentymisinä. Näiden yhteiskunnallisten tapahtumien merkitystä ja suoraa seurausta voi olla mahdotonta paikallistaa yksilön elämäntapaan, mutta laajassa näkökulmassa ne ovat vaikuttaneet juuri heikommassa asemassa oleviin lapsiin ja nuoriin. (Yleisradio 2015.)

4.2 Negatiiviset ihmissuhteet

Nuoret miehet kuvasivat elämäntapaan epäsuotuisasti vaikuttaneet ihmissuhteet sekä liian tiiviinä että mukaansa vievinä, mutta myös toisaalta liian avoimina ja muuttuvina suhteina. Suhteiden syntyminen ja päättyminen vaikuttivat joskus elämäntapaan epäsuotuisasti. Sosiaalisiin suhteisiin liittyneitä henkilöitä kuvattiin ystävinä, kaveriporukoina, tyttöystävänä sekä perheenjäsenenä.

Usein kaveriporukka näyttäytyi nuorten miesten tarinoissa olevan se taho, joka oli vienyt elämäntapaa epäsuotuisaan suuntaan. Kaveriporukka oli ollut tiivis ja siitä lähteminen ei ole oikeastaan ollut mahdollista eikä välttämättä edes haluttavaa. Tällaisen porukan voi ajatella olevan Puohiniemen ja Nymanin (emt.) kuvailevan miesyhteisön merkit täyttävä porukka, jonka yhteistä toimintaa on esimerkiksi päihteiden käyttö. Kaveriporukkaa kuvattiin usein huonona porukkana, joka vei mukanaan.

”Ensin juotiin poikien kans vain perjantaisin, ja lauantaisin podettiin huonoa oloa, sitten huomattiin että sillä se lähtee millä on tullukki ja alettiin ottamaan kuppia hetikö saatiin silmät auki. Monesti viikonloppujen jälkeen oli maanantainakin vielä niin huono olo ettei kyennyt kouluun lähtemään vasta kun tiistaiamuna. Sitten alkoi mökööljy maistua viikoillakin.”

”Menin metallipuolelle, koska koko kaveriporukani haki sinne. Oikeesti se ei minua kiinnostanut ja homma meni sitte oikeastaan pilven poltteluksi.”

Ystävyys- ja kaverisuhteiden rikkoontuminen oli usein merkittävä asia tutkittavien elämänselämissä. Tutkittavat kertoivat välirikkoista ja kaveripiiristä syrjäyttämistä hyvin merkittävänä asioina elämänselämissään. Uusien suhteiden luominen oli hankalaa ja tilanne johti usein yksinäisyyteen ja vetäytymiseen. Tämä vaikutti myös muihin elämänseläntaloustaloudellisiin asioihin negatiivisesti.

”Pääsin luokalle jossa muutama oli tuttuja kasvoja, mutta en päässyt parhaan kaverini kanssa samalle luokalle. Välitunneilla yritin etsiä hänet, mutta en koskaan löytänyt. Koulussa olin yksin, ei ketään kaveria. Olin vaipumassa epätoivon partaalle ja opiskelu ei taaskaan sujunut.” [Yläkouluikä]

Ensimmäisten seurustelusuhteiden loppuminen on usein kova paikka nuorelle miehelle. Tutkittavat kuvasivat ensimmäisten seurustelusuhteiden päättymisiä hyvin dramaattisina ja monien asiaan vaikuttavina asioina. Laineen (2005, 159) mukaan pojat sietävät epäkunnioittavaa käytöstä jopa vähemmän kuin tytöt ja konflikteja voivat aiheuttaa erilaiset arvot, ajatukset ja uskomukset. Kaikissa seurustelun loppumisista kuvaavissa kohdissa tyttö oli jättävä osapuoli. Kukaan tutkittavista ei kertonut itse lopettaneensa suhdetta.

”Loppujen lopuksi tämä tyttö hyppäsi toisen miehen kelkkaan ja jätti minut. maailma hajosi ympärilläni, tuntui että tein kuolemaa. Koulussa meni jo muutenkin huonosti, mutta tämä asia suisti junan raiteilta.”

”Tyttöystävä jätti minut ja sitten ei oikein mikään enää maistunu. Sitten kun olin kesätoissa ja jatku se masentelu niin sain sieltäkin potkut.”

4.3 Yhteiskunnan rakenteelliset ongelmat

Tutkijalle tarinoista nousi esiin yhteiskunnan rakenteellisiä ongelmia ja epäkohtia, vaikka nuoret eivät olleet tarinoissaan yhteiskuntakriittisiä. Usea aiemmin esiin tullut epäsuotuisan elämäntilanteen syy ei johtunut välttämättä yksilön valinnasta, vaan niihin saattoivat vaikuttaa esimerkiksi yhteiskunnan rakenteelliset ongelmat. Tutkittavat eivät tosin osanneet ajatella näiden olevan yhteydessä toisiinsa, vaan he kuvasivat monet asiat itsestään johtuviksi. Selkeästi jokaisen tutkittavan tarinassa nousi esiin jossain kohdassa mielekkään tekemisen puute ja elämän tyhjyys.

”Juhlimiseksi sitä ei juomista voi sanoa koska me juotiin jo tekemisen puutteen.”

Tutkijan näkökulmasta rakenteelliset ongelmat, kuten matalan osaamistason työpaikkojen vähyys tai olemattomuus sekä matalan kynnyksen tekemisen puute ajoivat nuoret miehet purkamaan energiaansa sekä itsensä että koko yhteisön kannalta ihan väärin asioihin. Tutkittavat kuitenkin hahmottivat ratkaisun avaimien olevan heillä itsellään, vaikka aina siihen ei ollut mahdollisuuksia tai resursseja. Kertomuksista näkyi selkeästi työn merkitys ja sen arvostaminen. Vain yksi kertoi menettäneensä työn oman elämäntilanteensa vuoksi. Pääsääntöisesti nuoret miehet kertoivat aina skarpanneensa työn tai työharjoittelun aikana ja jopa päihneiden käyttö oli jäänyt työsuhteen ajaksi.

”Kevät talvella sain työharjoittelupaikan ja sopimus päättyi juhannuksena. Sitteen korkki aukesi uudelleen ja söin myös rauhoittavia joilla hoidin ahdistusta ja paniikkihäiriötä.”

Myös yhteiskunnalliset ikämääritykset saattoivat johtaa ongelmallisiin tilanteisiin. Erityisesti täysi-ikäisyyden määräytyminen 18-vuotiaana ja ”kaikkien oikeuksien saaminen” kerta-räjäyksellä saattoi ajaa sekaisessa ja vastuuttomassa elämäntilanteessa olevan nuoren elä-

män lopullisesti pois raiteiltaan. Tutkittavat olivat sillä hetkellä olleet ehkä onnellisia ja kokeneet olonsa vapaaksi, kun he olivat saaneet aikuisten oikeudet. Kun he nyt katsovat asiaa vähän vanhempina, etäisyyden päästä, he kokevat tulleen jopa heitteille jätetyiksi.

”Ja kaiken lisäksi kun viimeinkin oli täysi-ikäinen niin oikeen luvan kanssa saa ottaa (viinaa), se oli kyllä kuin bensaa liekkeihin tässä elämäntilanteessa.”

”Omasta asunnosta alkoi alamäki kun ei ollut kukaan käskyttämässä ja olin 18 vuotias ”aikuinen””

Myös koulutukseen ja eri kouluasteiden välisiin nivelvaiheisiin liittyvät ongelmat vaikuttivat nuorten miesten motivaatioon ja koulutuksessa pysymiseen ja menestymiseen. Ammattialan valinta voi tulla erityisesti pojilla niin aikaisin, että he eivät ole vielä kypsiä tai riittävän rohkeita tekemään oikeaa alanvalintaa. Usein väärät valinnat tehtiin kavereiden mukana, ilman henkilökohtaista motivaatiota tai väärillä perusteilla. Myös rakenteelliset ongelmat, kuten rajoitettu opiskelijamäärä tai opiskelualan vaihtamisen vaikeus voivat vaikuttaa kokonaan koulutuksesta vetäytymiseen.

”Hakeuduin metallialalle vain siksi, että kaikki kaveritkin meni sinne. Ei se minua oikeasti kiinnostanut.”

”Koulunkäynnistä ei tullut mitään, sähköpuoli ei kiinnostanut pätkäkään.”

”Taas väärä alan valinta. Kun olisi aikoinaan tajunnut ettei sitä alaa vaihdeta sen palkan mukaan, kyllä sen homman pitää kiinnostaakkin.”

”Ainoa mikä kiinnosti oli levyseppähitsaus ja kun en sitten päässytäkään siihen niin koulunkäynti ei kiinnostanut enään yhtään.”

Myös oppimisvaikeudet näkyivät opiskelumotivaatiossa. Liian vähäinen tuki ja oppimisvaikeuksiin puuttumattomuus vaikeuttivat opiskelua. Oppimisvaikeudet vaikuttivat myös käyttäytymiseen ja antoivat nuoresta mahdollisesti väärän kuvan opettajalle.

”Koulu on ollut aina mulle vaikeaa sen takia kun en ole jaksanu koskaan keskittyä.”

5 MATKALLA PAREMMALLE ELÄMÄNKAISTALLE

Nuorten miesten tarinoissa oli monenlaisia käännteitä, sekä onnistumisia että vastoinkäymisiä. Pääsääntöisesti näissä kertomuksissa painotus oli onnistumisissa, koska tutkittavilta oli pyydetty niistä tarinoita. Tarinoiden analyysissa olen tukeutunut Ilpo Kurosen (2010) luokittelemiin tekijöihin, jotka voivat vaikuttaa myönteiseen kehitykseen nuoren elämäkultassa. Nuorten miesten tarinoissa korostuu sama teema kuin Kurosen (2010, 297-298) tutkimuksen kertomuksissa; vastoinkäymisistä ja haasteista oppiminen sekä selviytymiskokemuksista saatu usko ja motivaatio omaan selviytymiseen.

5.1 Positiiviset ihmissuhteet

Ystävyys- ja kaverisuhteilla on merkitystä yksilölle sekä emotionaalisessa, sosiaalisessa että kognitiivisessa kehityksessä. Kaverisuhteet tukevat sosiaalista kehitystä, läheinen ystävyys-suhde lisäksi emotionaalista kehitystä. Hyvät ihmissuhteet ja myönteiset kontaktit ystävien

ja kavereiden kanssa luovat perustan nuoren jokapäiväiselle hyvinvoinnille ja tasapainoiselle persoonallisuuden kasvulle (Laine 2005, 175).

Vaikka kaveripiirit olivat usein ne, jotka saivat elämänkulun menemään epäsuotuisaan suuntaan, näyttivät ne nousevan tärkeään asemaan myös silloin, kun elämä alkoi siirtyä paremmalle kaistalle. Myös muut sosiaalisessa ympäristössä, kuten perheessä, koulussa tai työssä, tapahtuneet muutokset vaikuttivat nuoren miehen elämänkulkuun. Positiivisesti elämänkulkuun vaikuttaneet ihmissuhdemuutokset olivat joko irtaantumisia huonoista suhteista tai tukevien ja tasapainoisten suhteiden löytymistä tai aloittamista.

”Istuimme olohuoneessa ja hän [paras kaveri] sanoi minulle ”Sun pitää lopettaa tuo pelleily, oikeasti eks sie tajua kuinka huolissaan kaikki on susta”. Jotenkin, se antoi minulle voimaa, menin viidennelle vuodelle ammattikoulussa ja päätin että pääsen koulut läpi, parhaan kaverini tuella se varmasti onnistuu.”

”Tapasin netissä tytön ja me aloimme puhumaan facebookissa ja yht’äkkiä elämä tuntui paljon paremmalta.”

”Koulusta sain uusia kavereita kuten kaikki ja [ammattikoulun] ensimmäinen vuosi meni ihan hyvin.”

”En voi koskaan kiittää kaveriani tarpeeksi, ilman häntä en olisi koskaan valmistunut.”

”Kaveripiiri mulla vaihtu ammattikoulun lopussa ja ilman nykyisiä kavereita saattaisin olla aika paskassa jamassa”

5.2 Edistyvän elämäkulun positiivinen kehä

Positiiviseen ja elämäkulun kannalta edistyvään kehään liittyvät ajatusmaailman muuttumien ja aikuistuminen sekä onnistumisen kokemukset ja itsetunnon vahvistuminen (Ks. Kuronen 2010, 313.) Tärkeä edistysaskel tutkittavien elämäkulun kääntymisessä paremmalle kaistalle oli omaan tilanteeseen havahtuminen, todellisen elämäntilanteen ja avuntarpeen myöntäminen sekä avun ja ohjauksen ottaminen vastaan läheisiltä ja muilta toimijoilta. Tutkittavat kertoivat yhtäkkisistä havahtumisista elämäntilanteeseensa. Tarinoista välittyi myös nuoruuden sekoiluun kyllästyminen ja aikuistumisesta ”päättäminen”.

”Sitten syksyllä mie päätin lähteä koululle kysymään lakki käjesä nöyränä poikana että saisko tulla vielä opiskelemaan ja sehän onnistu ja koulunkäynti sujui aivan hyvin ensimmäistä kertaa 4 vuoteen”

”kyllästyin oman elämän paikallaan junnaamiseen, ei edennyt mihinkään suuntaan.”

”Sitten hoksasin että on tullu muutamia selviä päiviä lukuunottamatta kolme neljä vuotta juopoteltua sen suuremmin asiaa ite ajattelematta.”

”Sittenkö sain olla rauhassa siellä pohjalla ettei kukaan enää välittäny mitä tein vai teinkö mitään niin mulla tuli itellä halu tehdä asioille ja elämälleni muutoksia.”

Ajatusmaailman muuttumiseen ja aikuistumiseen liittyivät tasapainottuminen, iän tuoma rauhoittuminen ja henkinen aikuistuminen. Usein tähän liittyivät myös joko oman tai jonkun kaverin perheen perustaminen. Kaveripiirin esimerkillä oli iso merkitys ja se auttoi omien päätösten teossa.

”Olin paljon menevämpi ihminen joskus aikasemmin. Oman lapsen saaminen on laittanu mulle rajoja. Missähän ojanpohjassa mieki olisin ilman [lapsen nimi].”

”Ehkä se, kun ikää tulee lisää ja huomaa että kavereilla on perhettä, töitä sun muuta niin pistää se ajattelemaan kriittisesti sitä omaa tilannetta.”

Onnistumisen kokemukset ja itsetunnon vahvistuminen ovat toisiaan ruokkivia. Onnistumisen kokemukset voivat liittyä myönteisiin koulukokemuksiin, työelämään, tai mieluiseseen harrastukseen. Positiivista palautetta ja sitä kautta onnistumisen tunnetta ympäristöltä voi tuoda myös sosiaalisesti hyväksyttymän elämäntyylin löytyminen (ks. Kuronen 2010, 313). Erilaisissa tilanteissa tapahtuneet onnistumiset käänsivät monen tutkittavan elämänsä kohti parempaa kaistaa. Onnistuminen ruokki itsetuntoa ja sai usein nuoren miehen yrittämään uusia asioita ja luottamaan tekemiseensä.

”isoveli sai minut ajoissa ruotuun käymällä minun kans nyrkkeilemässä ja sain purettua sen turhan energian siihen treenaamiseen.”

”Työharjoittelut menivät hyvin ja asenteen muutos teki tehtävänsä, otin tosisani alaan liittyvät asiat ja kouluun meneminen oli aidosti kiinnostavaa.”

”Sitten tuli kutsu armeijan harmaisiin, siellä meni aika hyvin. Päivärytmi, selvinpään oleminen ja raitis ulkoilma tekivät tehtävänsä, luotto omaan tekemiseen kasvoi.”

”Pääsin intistä, ja siitä jäi hyvä fiilis.”

Onnistumisen kokemukset ja positiivinen palaute ympäristöstä vahvistaa edelleen sekä osallisuuden kokemusta, että oman vaikuttamisen mahdollisuuksien lisääntymisen ja hallinnan kokemusta sekä omaan elämään että ympäristöön. Tunne yhteisöön kuulumisesta vahvistuu. Tärkeäksi ellei tärkeimmäksi asiaksi nousevat joka tapauksessa usko itseensä, omaan tekemiseensä ja tulevaisuuteen. Oman roolin ja aktiivisuuden sekä oman päätöksen ”aktivoitua” korostaminen tarinoissa oli oikeastaan yllättävää. Tehtävän annossa ei ole millään tavalla korostettu, tai edes mainittu erikseen, tutkittavan oman roolin merkitystä elämäntapahtumiin.

5.3 Kontrolli ja sanktiot

Nuorten auttamis- ja ohjaustoimenpiteet ovat tietyllä tavalla enemmän ja vähemmän kannustimien ja sanktioiden avulla ohjailua. Ilpo Kurosen tutkimuksen luokitteluissa ei ollut kontrollin ja sanktioiden merkitystä paremmalle kaistalle pääsemisessä. Tämän tutkimuksen aineistossa ne kuitenkin nousevat näkyviin monella eri tavalla, sekä negatiivisena mutta myös positiivisena asiana. Perinteisesti rajoittavat ja kontrolloivat instituutiot, kuten lastensuojelulaitos ja armeija, voidaankin jälkepäin kokea positiivisena väliintulona. Tarinoista näkyi, että nuoret miehet eivät tapahtumahetkellä pitäneet rajoitteista, koska he puhuvat joutumisesta ja pakottamisesta. Myöhemmin etäisyyden päästä nämä ratkaisut kuitenkin näyttävät hyvältä. Nuoret kaipasivat suojaava ja tukevaa kontrollia. Sitä he saivat esimerkiksi säännöllisellä arkielämällä, johon kuuluivat tutut ja arkiset asiat, kuten ruokailu, viikkoraha, vuorokausirytmä, järkevä tekeminen ja päihteettömyys.

”Jouduin lastenkotiin pariksi kuukaudeksi joka oli ihan mukava kokemus, ei niin dramaattista mitä joillakin muilla saattoi olla, tästä paikasta jäi vain mukavia muistoja, kuten sai viikkorahaa ja oli säännölliset hyvät ruokailut”

”Sossu onneksi pakotti nuorten työpajalle, jossa olin parissa paikkaan, eihän se mitään oikeaa duunia ole mutta pelkästään se että piti herätä aikaisin ilman krapulaa pakotti jonkinlaiseen rytmiin.”

”Monien tilanteessa armeija ei anna mitään mutta kyllä mulle se anto semmoisen mukavan pätkän aikaa pohtia nimenomaan selevinpäin ommaa tilannetta ja vähän ottaa itteä niskasta kiinni.”

Nuorilla miehillä ei ollut pelkästään positiivisia kokemuksia eri ammattiryhmien kanssa tehdystä yhteistyöstä. Aineistosta jäi vaikutelma, että joka puolelta tuleva yhtäaikainen puskeminen tuntui nuoresta jopa ahdistavalta, vaikka se olisikin tarkoitettu kannustavaksi. Tämä saattoi johtua siitä, että nuoren oikeasta elämäntilanteesta ei oikeastaan tiennyt kukaan. Kukaan nuoren kanssa toiminut viranomainen ei tuntenut nuorta kunnolla ja nuori ei kokenut ketään niin luotettavaksi, että olisi elämäänsä vaikeuttavista asioista. Paineiden asettaminen ja kontrollointi saattoivat ahdistaa nuorta ja saada aikaan päinvastaisen tuloksen kuin oli tarkoitus. Liian tiukka ja aiheeton kontrolli saattaa saada nuoren lipeämään kokonaan viranomaisten verkoston ulkopuolelle.

”Mie olen kokenut suurimman osan näistä ”auttajista” sossuista, nuorisotyöntekijöistä ynnä muista lähinnä haitallisiksi koska ne on ns. lyöny niin paljon mulle paineita sillä ”koita käyttäytyä, ota itteäs niskasta” lätkäyksellä ja sillä kaikennäköisellä kontrolloivalla toiminnalla saanu mut ahistumaan.”

Myös elämiseen tarkoitettujen tukien kiristäminen ja vastikkeellisuus saattoivat kääntyä hyvää tarkoitusta vastaan. Aktivoinniksi tarkoitettu menetelmä saattaa aiheuttaa lopullisen passivoitumisen tai jopa sen viimeisen sysäyksen kohti todellista syrjäytymistä yhteiskunnan toimista. Esimerkiksi rahallisen tuen liika kiristäminen voi saada marginaalisessa elämäntilanteessa elävän nuoren ajautumaan epäviralliseen talouteen ja hankkimaan rahaa rikollisin keinoin.

”Esim että jos ei hae kouluun tai työnhaku ei ole voimassa niin lähtee 20% tuista. Mie ajattelin tuollasissa tilanteissa että haistakaa vittu, mie sen rahan saan kyllä muualtakin eli provosoiduin enemmänki tuomosesta.”

6 MONIALAISEN YHTEISTYÖN VAIKUTUKSET NUORTEN MIESTEN ELÄMÄNKULUSSA

Monialaisen yhteistyön toimijoiden merkitys näkyi kaikkien tutkimukseen osallistuneiden nuorten miesten elämänculussa. Jokainen tutkimuksen nuori mies on käyttänyt monialaisen yhteistyöverkoston toimijoiden palveluja. He nimesivät ja kertoivat esimerkkejä eri ammattiryhmien vaikutuksesta heidän elämänculussaan. Monialaisessa yhteistyössä avainasemassa ovat kunnalliset peruspalvelut, kuntien järjestämät ja tuottamat koulutuspalvelut tukipalveluineen, nuoriso- ja liikuntapalvelut sekä sosiaali- ja terveyspalvelut (Notkola ym. 2013, 150). Näiden kaikkien monialaista yhteistyötä tekevien tahojen kanssa tehdystä yhteistyöstä oli mainintoja nuorten miesten tarinoissa. Monialaisen yhteistyön vaikutuksissa erottuivat ohjaussuhteet merkityksellisempinä kuin yksilölliset palvelut.

6.1 Merkitykselliset ohjaussuhteet

Ohjauksen tarkoitus on auttaa ihmistä löytämään paikkansa sekä työelämässä että muilla elämänalueilla. Onnismaa (2007, 26-27) jakaa ohjauksellisuuden kolmeen tehtävään; tiedottamiseen, neuvontaan ja ohjaukseen. Tiedottamisessa asiakas etsii puuttuvaa tietoa ja työntekijä on tiedon antaja. Neuvonnassa asiakas odottaa saavansa ongelmaan neuvoja työntekijältä, työntekijä yleensä tietää asiasta enemmän kuin asiakas, mutta asiakas päättää mitä neuvoja hän päättää noudattaa. Ohjauksessa asiakkaan tavoitteet ja tulkinta tilanteestaan ovat työskentelyn lähtökohtia. Ohjattava osallistuu itse aktiivisesti esittämisiensä ongelmien ratkaisemiseen. Työntekijä pyrkii ohjauskeskustelussa vahvistamaan ohjattavan toimintakykyä ja välttämään valmiiden ratkaisumallien tarjoamista. Nykyään korostetaan erityisesti jaettua asiantuntijuutta, eli ohjauksessa oleva asiakas on paras oman tilanteensa ja omien ratkaisujensa asiantuntija, ohjaaja on ennemminkin ohjausprosessin asiantuntija.

Nuorten miesten tarinoissa ilmeni kaikkien erilaisten ohjauksellisten tehtävien merkitys. Eri-tyisesti kuitenkin korostuivat sekä Onnismaan luokituksen mukaisesti neuvonnan, että ohjauksen merkitys ja hyödyllisyys. Neuvontaa tarvittiin usein tilanteissa, joissa nuorella tuntui tulevan ”seinä vastaan”. Usein tilanteet johtuivat nuoren omasta tapahtuneen tulkinnasta. Heillä oli vaikeaa selvittää joitakin tapahtumia esimerkiksi opettajan kanssa, koska kokivat jo saaneensa niin monta mahdollisuutta, jotka olivat hukanneet. Vastoin käymisiä oli vaikea sietää, kun oli aiempien epäonnistumisien jälkeen päättänyt yrittää uudelleen.

”ja kerran suutuspäissäni vittuunnuin itteeni ja soitinki kuraattorille että mie lopetan koulun..., mutta kuraattori oli sitä mieltä että koulu on lähteny hyvin käyntiin ettei kannata nyt heittää pois ja niin mie sitten keväällä sain ne paperit.”

”Nuorisotyöntekijöille suuri kiitos kun potki takamukseen vauhtia ja auttoi minua kun tuntui ettei millään ollut enään väliä, he antoivat minulle uutta uskoa, kun usko itseeni petti.”

Usein sekä neuvonta että ohjaus voivat olla enemmänkin kannustamista, mutta joskus elämää eteenpäin vie se, että joku palastelee isot tavoitteet pienemmiksi. Nuori kokee usein avuttomuuden tunnetta, kun useat eri asiat ovat keskeneräisiä eikä hän pysty itse hahmottamaan, mitä häneltä vielä odotetaan. Kun joku selkeytti tilanteen, voi olla, ettei elämäntilanne enää tuntunutkaan niin sekavalta. Hyödyllisyyttä paransivat ohjaustilanteet, joissa nuori oli itse aktiivinen ja osallistuva omien ongelmiansa ratkaisemiseen ja hänen toimintakykyään vahvistettiin yhdessä viranomaistoimijan avulla.

”Sain koulun käytyä loppuun kun menin [pienryhmäopetukseen]. Käytiin läpi mitä multa vielä puuttuu ja mulle selvisi että ei niitä niin paljoa ollukkaan.”

Monialaisen yhteistyön toimijoiden työtä arvostettiin ja nuoret halusivat elämänsä vaikeisiin tilanteisiin lähipiirinsä ulkopuolisen ammattilaisen apua ja näkemystä. Ohjauksen pu-nainen lanka, eli ohjattavalle annettu aika, huomio ja kunnioitus (Onnismaa 2007, 7) näkyivät myös nuorten miesten arvostamina asioina.

”Muistan kuinka keveä olo oli, kun oli tunnin porissut alan ammattilaisille niistä elämän pienistä ja tietenkin isommistakin asioista joista ei ole halunnut puhua kenellekkään läheiselle, joita ei ole halunnut turhaan rasittaa henkisesti. Siinä huomaa kuinka tärkeitä, että on olemassa alan ammattilaisia joille vain voi puhua ja jotka näkevät tilanteen ulkopuolisena ja nimenomaan ammattilaisen silmin.”

”Vaikka se kaikki on ittestä kiinni ja muutos lähtee itestä, niin huonon itsetunto omaavana tarttin kannustusta vaikka töppäilin enkä kritiikkiä siitä miten asia ois pitäny tehdä toisin.”

6.2 Yksilölliset palvelut

Tutkittavista harva puhui tarinoissaan yksilöllisistä palveluista. Monialainen yhteistyö on nimenomaan nuoren tarpeista lähtevä palvelujärjestelmä. (ks. Notkola ym. 2013.) Kolme tutkittavista kertoi selkeästi saaneensa apua yksilöllisistä palveluista, yksi nuorten työpajalta ja kaksi oppilaitoksen opetusjärjestelyistä. Nuorten työpajan käytännöissä korostui elämänhallinnallisen ohjauksen arvostaminen. Työn tekeminen oli taustalla oleva sivuseikka, ennemminkin syy minkä vuoksi nuorten työpajalle mennään.

”[Nuorten työpaja] on hyvä juttu, sitä pidetään nuorten keskuudessa ”läp-pänä” johon nyt on vaan pakko mennä leikkimään duunia, mutta minulle pel-kästään se, että piti herätä ihmisten aikoihin johonkin teki hyvää.”

Yksilölliset opetusjärjestelyt tuntuivat tutkittavista hyviltä ratkaisulta. Negatiiviset koulukokemukset näkyvät jollain tapaa kaikkien tutkittavien kertomuksissa. Huonot koulukokemukset ovat johtuneet muun muassa ihmissuhdeongelmista, huonosta itsetunnosta, oppimisvaikeuksista, elämäntapahtumista, elämänhallinnallisista ongelmista sekä väärästä alanvalinnasta. Kaksi tutkittavaa kuvasi yksilöllisten opetusjärjestelyjen ja pienryhmäopetuksen olleen lopulta se ainoa keino saada ammatillinen tutkinto suoritettua. Syyt yksilöllisiin opetusjärjestelyihin voivat olla moninaisia. Näistä tutkittavista toinen tarvitsi selkeästi yksilöllistä

tukea oppimisvaikeuksiin ja opintojen selkeyttämiseen. Toiselle isossa ryhmässä toimiminen siinä elämäntilanteessa oli liian vaikeaa ja hänelle pieni ryhmä toi turvallisemman oppimisympäristön.

”Sain koulun käytyä loppuun kun menin [pienryhmäopetukseen]. Käytiin läpi mitä multa vielä puuttuu ja mulle selvisi että ei niitä niin paljoa ollukkaan.”

”Opettajani sai tietää kuinka vaikeaa elämäni oli juuri niillä hetkillä ja teki kaikkensa helpottaakseen kouluni läpäisemistä. Hän tiesi että ahdistuin muiden ihmisten ympärillä ja hoiti asian niin että olin pienemmässä luokassa.”

7 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

Olen tutkinut tässä tutkimuksessa nuorten miesten elämänselämän epäsuotuisuuden syitä ja selviytymistä epäsuotuisasta elämänselämästä paremmalle kaistalle. Tutkimusaineistona on kuuden nuoren miehen kirjoittamat tarinat elämänselämästään. Tutkimuksen lähtökohta on nuoret miehet ja heidän oma näkemyksensä elämänselämänsä erityispiirteistä. Teoreettisessa viitekehityksessä olen käsitellyt syrjäytymisen ja marginaalisuuden eroavaisuuksia, yhteiskunnan aktiivipolitiikan luomaa painetta nuorten aktivoitumiseen, koulutuksen merkitystä aktiivipolitiikan keskiössä, monialaista yhteistyötä sekä nuorten miesten elämän erityisyyttä. Tutkimuksen informanteina olevien nuoren miesten elämä on ollut määriteltävissä marginaaliseksi ja heidän elämänselämänsä on ollut epäsuotuisaa. Hei ovat kuitenkin päässeet paremmalle kaistalle elämässään. He kaikki ovat olleet monialaisen yhteistyön piirissä.

Tavoitteenani tässä tutkimuksessa on ollut selvittää miten nuoret miehet hahmottavat marginaalisen, epäsuotuisan elämäntilanteen syitä ja mistä nuoret miehet ovat kokeneet saavansa apua päästessään paremmalle kaistalle sekä miten he näkevät monialaisen yhteistyön vaikutukset elämäntilanteessaan. Tulokset olen esittänyt tarinoiden sisällönanalyysin kautta. Tutkimuksessa elämäntilanteen epäsuotuisuuden syyksi nousevat negatiiviset ihmissuhteet, vaikeat elämäntapahtumat ja elämäntilanteen ongelmat. Nähtävissä oli myös joidenkin yhteiskunnallisten rakenteiden ongelmia. Paremmalle kaistalle pääsemiseen näyttää eniten auttaneen positiiviset ihmissuhteet sekä edistyvän elämäntilanteen positiivinen kehä. Monialaisen yhteistyön merkitys elämäntilanteissa näyttää enemmän merkityksellisenä ohjaussuhteina kuin yksilöllisten palveluiden toimivuutena. Lisäksi tutkimusaineistosta nousi esiin kontrollin ja sanktioiden merkitys elämäntilanteessa.

7.1 Ihmissuhteiden merkitys

Ihmissuhteiden merkitys nousee esille nuorten miesten elämässä sekä hyvässä että pahassa. Jokainen tutkimukseni nuori mies kuvasi elämäntilanteensa olleen negatiivisia ihmissuhteita, jotka he ovat kokeneet vievän elämäntilanteen epäsuotuisampaan suuntaan. Toisaalta myös jokainen kuvasi elämäntilanteen paranemisen syyksi hyvät ihmissuhteet sen hetkessä elämäntilanteessa. Kaveripiirit olivat vaihtuneet, uusi parisuhde löytynyt tai välit entiseen ystävänsä olivat palautuneet. Samanlaisia ihmissuhdeongelmia oli Ollilan (2008) väitöskirjatutkimuksen pojilla. Ollila huomasi juuri ihmissuhdeongelmien olevan yksi merkittävimmistä tekijöistä poikien menestymisessä tai marginaaliin luisumisessa.

Mistä nämä poikien ihmissuhdeongelmat johtuvat? Yhtenä kuviona voisi ajatella ”miehisen maailman” murtumista. (ks. Connell 2000, France 2007) Sekä Puohiniemi ja Nyman (2007) että Tuohinen (1996) tuovat esille miesyhteisöjen ja kaveriporukoiden tärkeyden mieheksi kasvamisen ja onnellisen elämän saavuttamisessa. Kaveriporukoiden tärkeys näkyi myös tutkimukseni nuorten miesten tarinoissa, mutta usein ne olivat porukoita, jotka veivät nuorta

väärälle tielle. Lisäksi Nätkinin (2014) ajatus miesten välisestä ylisukupolvisiteen puuttumisesta tai löyhyydestä sekä siitä, että poikien ihmissuhteita tarkkaillaan ja kontrolloidaan vähemmän kuin tyttöjen, herättää ajatuksen poikien kasvatusongelmista tämän päivän yhteiskunnassamme. Puuttuuko liian monelta pojalta miehen malli elämästään? Näkyykö pojissa miesten puuttuminen perheistä, päiväkodeista ja kouluista? Eikö kukaan ole kasvattamassa näitä poikia ”miesten tavoille”, kertomassa niitä miesten kaverijuttuja ja miesyhteisön merkitystä ylisukupolvisesti kuin tytöillä vastaavasti on? Nuorten kanssa toimivien olisi hyvä ymmärtää ja muistaa toiminnassaan, miten tärkeitä nuorten keskinäiset sosiaaliset suhteet ovat toisaalta selviytymisen ja toisaalta marginaalissa olemisen kannalta. Huomiota pitäisi-kin kiinnittää entistä enemmän nuorten, myös poikien, sosiaalisten suhteiden oikeanlaiseen tukemiseen.

7.2 Mielekäs tekeminen

Mielenkiintoista on, että vain yksi tutkimukseni nuorista miehistä mainitsi nyrkkeilemisestä veljensä kanssa, kun taas muut eivät puhunut harrastuksista eikä harrastamisesta yhtään mitään. Harrastusten puute liittyy myös sosiaaliseen osaamisen puutteeseen. Harrastukset ovat hyvä tapa oppia sosiaalisia taitoja yhdessä toisten kanssa, saada onnistumisen kokemuksia sekä saada palautetta ja vuorovaikutusta omalle käyttäytymiselle. Harrastusryhmät ovat luonnollinen tapa pojille ja miehille löytää se yhteisö, jossa saa toimia saman henkisten kanssa. (ks. Puohiniemi & Nyman 2007) Jos minkäänlaista harrastusta ei ole, niin onko päihteiden käyttö ja rikollisuus sitten näitä harrastamattomia poikia yhteen vetävä toiminta?

Nuoret miehet tarvitsevat ja haluaavat mielekästä tekemistä. Tarinoista nousi esille useasti, että nuorilla miehillä oli mielekkään tekemisen puute ja päihteiden käyttö sekä elämän rytmittömyys johtuivat tästä. Toisaalta erilaisten rajojen koettelut ja kokeilut kuuluvat nuoruuteen. Mielekäs tekeminen voi kuitenkin estää esimerkiksi päihteiden käytön tulemista pääasialliseksi toiminnaksi. Yksi tutkittavan elämäkulusta oli luettavissa työharjoitteluiden tai ansiotyön sekä päihteiden käytön vuorottelu. Työjakson aikana päihteiden käyttöä ei ollut.

Kun työ- tai harjoittelujakso päättyi, ”korkki aukesi”. Tämä nuorten miesten viesti on ristiriidassa yleisen aktiivipolitiikan viestin kanssa (Vrt. Raitakari 2004).

Elämännhallinnallisista ongelmista sekä päihteiden käyttö, että mielenterveydelliset ongelmat näyttävät eniten nuorten miesten tarinoissa. Veijolan (2005) mukainen jaottelu tyypillisistä tyttöjen (syrjään vetäytyminen, ahdistuneisuus, masennus) ja poikien (levottomuus, käytöshäiriöt, oppimisvaikeus) syrjäytymisuhan oireista ei tässä aineistossa toiminut samalla tavalla. Tutkimukseni nuoret miehet kertoivat itse asiassa oireilleensa enemmän -”tyttöjen tavalla”. Poikien huono olo voi jäädä huomaamatta, jos nuorten odotetaan oirehtivat ainoastaan stereotyyppisesti sukupuolen mukaan. Elämännhallinnallisia ongelmien syntyä on vaikeaa paikantaa, koska niihin liittyy monenlaisia syy-seuraus-suhteita. Useamman nuoren miehen tarinassa oli mielekkään tekemisen puutteen lisäksi maininta huonosta itsetunnosta ja oman mitättömyyden ja arvottomuuden tunteesta. Nämä samat teemat näkyvät useissa eri lähteissä (Kuronen 2010, Raunio 2006, Kiilakoski 2012). Elämännhallinnallisten ongelmassa näyttää nuorten moniongelmaisuus ja pahoinvoinnin kasautuminen. (vrt. Paju & Vehviläinen 2001.)

7.3 Ikään perustuvat siirtymät

Väärät ammattialan valinnat voivat aiheuttavaa epäsuotuisuutta elämäntulkuihin. Koulutuksen keskeytyminen tai uhka keskeytymisestä ovat usein seurausta väärästä alanvalinnasta. Väärän alanvalinnan syyksi kuvattiin sekä vääriä mielikuvia tulevasta ammatista ja kavereiden suuresta merkityksestä alanvalintaa tehdessä. Ammatillisen koulutuksen merkitystä nuoren elämässä on yhteiskunnan taholta korostettu paljon (esim. Ollila 2008). Kilpailu ja tehokkuus tuntuvat olevan tämän päivän tavoite, jopa kasvamisessa ja nuoruudessa. Järjestelmä ei oikein salli eritahtista kehitystä. Kaikki nuoret eivät selvästikään ole vielä peruskoulun viimeisellä luokalla valmiita tekemään koulutusvalintojaan oikein perusteiden. Luulen

tämän kostautuvan erityisesti kypsymättömille, huonon itsetunnon ja huonot sosiaaliset taidot omaaville pojille, koska heillä on enemmän sopeutumattomuutta ja tuen tarvetta jo peruskouluaikana tyttöihin verrattuna. (vrt. Jahnukainen 2001, Vehviläinen 2004.)

Normatiivisen elämäntilanteen odotukset (Komonen 2001) tuottavat selvästi muitakin ongelmia nuorten elämään. Joustamattomat ikämääritykset voivat tuoda ongelmia esimerkiksi ”pakkoaikuistumisessa”. Kaikki 18-vuotiaat eivät ole valmiita kantamaan kaikkea niitä oikeuksia ja vastuita, mitä täysi-ikäisyys heille suo. Tällöin myös nuoren elämäntilanteeseen puuttuminen sekä vanhempien että viranomaistoimijoiden osalta heikkenee, mikäli nuori ei halua ottaa ohjausta vastaan. Iän tuoma rauhoittuminen ja vastuun kantaminen näkyvät positiivisesti nuorten miesten elämässä. Psykkisen iän määrittely ei ole samoja ikänumeroita kaikilla yksilöillä. Psykkinen kypsyminen tapahtuu eri aikaisesti ja normatiivinen järjestelmämme perustuminen pelkästään ikäperusteisiin siirtymiin, oikeuksiin ja odotuksiin voivat tuottaa ongelmia (ks. Aurelie Mary 2013).

7.4 Keppiä ja porkkanaa

Kontrolli nousi esiin tutkimusaineistosta spontaanisti, sekä positiivisena että negatiivisena asiana. Kontrolli nähtiin hyvänä asiana, kun se auttoi selvittämään elämäntilannetta tai nuoren ajatuksia. Usein kontrolloivien asioiden tai rajoja asettavien toimenpiteiden merkitys nähtiin jälkikäteen. Tapahtumahetkestä on luettavissa kuvauksia, että ”Sossu pakotti...” tai ”jouduin lastenkotiin...”. Yksilöllisten elämäntilanteiden ymmärrys on nuorten ohjauksessa tärkeää (Björklund & Hallamaa 2013). Nuoret ymmärtävät kontrollin ja sanktioiden merkityksen ja hyväksyvät ne, jos niiden ajoitus ja ohjauksellisuus ovat perusteltuja. Siinä vaiheessa, kun nuori kokee olevansa ”pohjalla” hän ajattelee kiristyksen lisäiskuina ja lähinnä kiusantekona. Kun elämä alkaa rullata paremmin ja nuori on jo päässyt jaloilleen, löytyy myös kiristyksille ymmärrystä.

Monialaisen yhteistyön toimijoiden kanssa luodut henkilökohtaiset ohjaussuhteet nousivat nuorten miesten elämässä merkityksellisiksi. Eri viranomaistoimijoiden työskentelyssä nuorten kanssa oli näkyvissä kaikki Onnismaan (2007, 26-27) määrittelemät ohjauksen tasot; tiedottaminen, neuvonta ja ohjaus. Tutkittavat kuvasivat eniten juuri ohjauksellisen tason tapahtumia, joten niiden voidaan olettaa olleen toimivia ja kohdanneen nuoren tarpeet. Yksilölliset palvelut, jotka ovat tärkeä osa monialaista yhteistyötä (ks. Korhonen & Nieminen 2010, Katisko ym. 2014), jäivät nuorten miesten tarinoissa vähälle huomiolle. Tämä voi johtua monesta eri syystä. Yksilölliset palvelut ovat voineet jäädä kokonaan toteutumatta, koska monialainen yhteistyö ei ole toiminut niin kuin on tarkoitettu. Nuoret ovat myös voineet jättää käyttämättä heille järjestettyjä mahdollisuuksia tai he eivät kerro niistä tutkimustarinoissa. Nuoret miehet ovat myös voineet saada yksilöllisiä palveluita, mutta he eivät tiedä, että ne on mietitty heitä varten tai suunniteltu heille yksilöllisesti. Tärkeää toimivan monialaisen yhteistyön kannalta on nuorten palvelutarpeiden monimuotoisuus ja verkoston tavoite vastata palvelutarpeisiin oikea-aikaisesti ja oikeasisältöisillä palveluilla (Ks. Onnismäki 2011).

Nuoret ja viranomaistoimijat eivät aina ole samaa mieltä siitä, mitkä ovat oikeasisältöisiä palveluja nuorelle. Vaikka nuori on monialaisen yhteistyön toiminnan keskiössä, se ei tarkoita pelkästään nuoren ehdoilla työskentelemistä. Tämän tutkimuksen nuorten miesten tarinoissa näkyi selvästi se, että hieman vanhempana ja aikuistuneempana erilaisia palveluita pidettiin hyvänä ja oikeana ratkaisuna, vaikka esimerkiksi nuorten työpajalle ohjausta kuvattiin pakottamiseksi. Monialaisessa yhteistyössä korostuukin sekä nuoren että koko palvelujärjestelmän tunteminen. Verkoston yhteistyö ja ammatillinen osaaminen on ratkaisevassa asemassa, että nuorelle kohdentuu oikea-aikaiset ja oikeasisältöiset palvelut.

7.5 Lopuksi

Tutkimukseeni osallistuneilla nuorilla miehillä on ollut jokaisella epäsuotuisa elämäntilanne, johtuen monista eri syistä. He kaikki ovat kuitenkin päässeet elämässään paremmalle kais-talle. Kaikki heistä ovat suorittaneet ammatillisen perustutkinnon. Heistä kolme on tutki-mushetkellä oman alan töissä, yksi vakituisessa työsuhteessa, yksi armeijassa ja kaksi työt-ömänä. Toinen viimeisemmäksi mainituista, on hakeutumassa eri alan koulutukseen. Heille usean eri toimijan ja läheisen tuki on ollut merkityksellistä ja siitä on ollut myös yhteiskun-nallista hyötyä.

Tutkimuksen nuorten miesten epäsuotuisaan elämäntilanteeseen vaikuttivat monet eri asiat. Lä-heskään kaikki niistä eivät olleet kiinni nuoren omasta toiminnasta tai valinnoista. Vaikka tutkijana voin tulkita osan elämäntilanteen epäsuotuisuudesta johtuvat eri tapahtumista ja ra-kenteellisista ongelmista, syyllistivät he itseään epäonnistumista. Samoin paremmalle kais-talle pääsemiseen he vastuuttivat itseään ja kokivat asioiden olevan itsestä kiinni. Tässä on mielenkiintoinen kytkös sekä uusliberalistiseen että aktiivipolitiikan ajatteluun. Keinojen ja resurssien puuttumisesta huolimatta he ajattelivat asioiden olevan kiinni yksilön valinnoista. Tällöin epäonnistuminen on omiaan ruokkimaan ennestään huonoa itsetuntoa ja toiseuden kokemista.

Vaikka syrjäytyminen tai marginaalissa olo mielletään helposti taloudelliseksi kysy-mykseksi, haluaisin tutkimukseni perusteella korostaa myös sen henkistä puolta, tarkoituk-settomuuden ja mitättömyyden tunnetta. Jokainen haluaa olla osa jotain isompaa, olla arvos-tettu ja merkityksellinen. Marginaaliin luisuminen ei ole aina oma valinta vaan monien ta-pahtumien ja asioiden summa. Tätä kuvaa hyvin yhden tutkittavan lause: *”Kuitenkin se pieni kipinä mulla on ollut aina, että haluaa olla jotain.”* Nuorten elämäntilanteet ovat usein mutkikkaita ja yksinkertaistetun aktiivipolitiikan toteuttaminen ei ole aina paras ratkaisu. Nuorten miesten tarinoissa tämä moniulotteisuus tulee näkyviin heidän oman elämänhisto-riansa ja eletyn arjen näkökulmista. Tutkimuksen perusteella voin hyvin yhtyä Jaana Läh-teenmaan (2014) tiivistykseen nuorten elämän ja aktiivipolitiikan ristiriitaisuuksista, joihin päätän tutkimuksen.

*” Jos töitä olisi jokaiselle, ei tarvittaisi moisia aktivointeja. Jos kaikilla olisi mielen-
terveys kunnossa kohdusta hautaan, ei tarvittaisi aktivointeja. Jos kaikilla olisi pal-
jon kivoja kavereita, ei tarvittaisi aktivointeja. Jos kukaan ei eristäytyisi kämpppäänsä
syömään kylmiä pizzoja suoraan paketista, ei tarvittaisi aktivointeja. Jos kenenkään
vanhempi ei olisi ollut päihteiden väärinkäyttäjää niin, että lapsen ja nuoren elämä
on mennyt sekaisin siinä samalla, ei tarvittaisi aktivointeja. Jos ei olisi finanssikapi-
talismaa, kvartaalitaloutta, neoliberalismia, globaaleja työmarkkinoita ja alati ete-
nevää automatisaatiota sekä ahneita johtajia ja vielä ahneempia osakkeidenomista-
jia, olisiko kaikki hyvin? Ehkä ei olisi silloinkaan, mutta ainakin riittäisi kaikille
töitä, eikä tarvittaisi aktivointeja. Niin kai. Ehkä.” (Lähteenmaa 2014, 206).*

LÄHDELUETTELO

- Aaltonen, K. (toim.) 2011. Nuorten hyvinvointi ja monialainen yhteistyö. Helsinki: Tietosanomama Oy.
- Aaltonen, M., Ojanen, T., Vihunen, R. & Vilén, M. (1999). Nuoren aika. Porvoo: WSOY.
- Ala-Kauhahuoma, M., Keskitalo, E., Lindqvist, T. & Parpo, A. 2001. Aktiivisen sosiaalipolitiikan reformi 2001. Väliraportti kuntouttavan työtoiminta-lain kohdentumisesta ja tuloksista. Työpapereita 4/2002. Stakes.
- Aurelie M. 2013. Young adults' new routes of integration into the socio-economic context. Luentomuistiinpanot. 26.9.2013. Tampereen Yliopisto.
- Björklund, L & Hallamaa, J. 2013. Miten kannustaa ihmisiä työmarkkinoille eettisesti ja kestävästi? Teoksessa: V. Karjalainen & E. Keskitalo (toim.) Kaikki työuralle! Työttömien aktiivipolitiikkaa Suomessa. Terveysten ja hyvinvoinnin laitos. Tampere: Juvenes Print – Suomen Yliopistopaino Oy. 150-172.
- Connell, R.W. 2000. The Men and the Boys. Berkeley and Los Angeles: University of California Press.
- Erkkilä, R. 2009. Narratiivinen kokemuksen tutkimus: koettu paikka, tarina ja kuvaus. Teoksessa: J. Perttula & T. Latomaa (toim.) Kokemuksen tutkimus. Merkitys-tulkinta-ymmärtäminen. Tampere: Juvenes print. 195-227.
- Eskola, J. & Suoranta, J. 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. 7. painos. Tampere. Vas tapaino.
- France, A. 2007. Understanding Youth in Late Modernity. London: Open University Press.
- Furlong, A. & Cartmel, F. 2007. Young people and social change. New perspective. Second edition. Berkshire: Open University Press.
- Haikkola, L. 2015. Aktivointipolitiikan jäljet: nuoret asiakkaat työvoimatoimistossa. Sosiologia-lehti. Osoitteessa: <<http://www.sosiologia.fi/blog/author/lotta/>>. Viitattu:5.3.2016.

Hastrup A. 2011 Monialaisuuden hyödyt ja haasteet perheiden kanssa tehtävässä työssä. Osoitteessa: <http://www.seinajoki.fi/material/attachments/seinajokifi/seinajoenkaupunki/kaupunkikehitty/6JWQ9x9Hh/Arja_Hastrup_Monialaisuuden_hyodyt_ja_haasteet_perheiden_kanssa_tehtavassa_tyossa.pdf>. Viitattu: 29.2.2016.

Heino, S. 2009. Aktivoituminen – Tavoite vai velvoite? Tutkimus sosiaalitoimistossa nuorten aikuisten kanssa tehtävän palvelusuunnitelman tekotilanteista. Tampereen yliopisto. Yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö. Pro Gradu-tutkielma.

Helne, T. 2002. Syrjäytymisen yhteiskunta. Stakes, Tutkimuksia 123. Helsinki: Gummerus Kirjapaino Oy.

Herranen, J. 2014. Oikeita valintoja ja taktikointia, koulutustakuu nuorten elämänkulun ohjaajana. . Teoksessa: A. Gretschel, K. Paakkunainen, A. Souto & L. Suurpää (toim.) Nuorisotakuun arki ja politiikka. Nuorisotutkimusseura Julkaisuja 15. Helsinki: Unigrafia. 150-153.

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2009. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.

Hyvärinen, M. ja Löyttyniemi, V. 2005. Kerronnallinen haastattelu. Teoksessa: J. Ruusuvoori ja L. Tiittula, (toim.) Haastattelu. Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus. Jyväskylä: Vastapaino. 157-184.

Hämäläinen, J. 2008. Nuorten osallisuus. Sosiaalipedagoginen aikakauskirja. Vuosikirja 2008. 9. vuosikerta. Kuopio: Suomen sosiaalipedagoginen seura ry. 13–34.

Hänninen, Vilma 2000. Sisäinen tarina, elämä ja muutos. Acta Universitatis Tamperensis 696. Tampere: Tampereen yliopistopaino.

Jahnukainen, M. 2006. Erityisopetuksen tarve ja muutos. Teoksessa: S. Karvonen (toim.) Onko sukupuolella väliä? Hyvinvointi, terveys, pojat ja tytöt. Nuorten elinolot-vuosikirja. Vammala: Vammalan Kirjapaino Oy.

Järvinen, T. & Jahnukainen, M. 2001. Kuka meistä onkaan syrjäytynyt? Teoksessa: M. Suutari (toim.) Vallattomat marginaalit. Yhteisöllisyyksiä nuoruudessa ja yhteiskunnan reunoilla. Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 20. Helsinki: Yliopistopaino Oy. 125-151.

Järvinen, T. & Vanttaja, M. 2005. Nuoret koulutus- ja työmarkkinoilla. Helsinki: Nuori-soasiainneuvottelukunta. Osoitteessa: <http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Nuoriso/nuorisoasiain_neuvottelukunta/julkaisut/muut_tutkimukset/Nuoret_koulutus_ja_tyomarkkinoilla.pdf>. Viitattu 6.12.2015

Järvinen, T. & Vanttaja, M. 2006. Koulupudokkaiden työurat. Yhteiskuntapolitiikka 71 /2006.

Karjalainen, J & Raivio, H. 2010. Toimeentulotuen jakolinjat. Teoksessa: S Hänninen, E. Palola & M. Kaivonurmi (toim.). Mikä meitä jakaa? Sosiaalipolitiikkaa kilpailuvaltiossa. Helsinki: Yliopistopaino.

Katisko, M., Kolkka, M. & Vuokila-Oikkanen, P. 2014. Moniammatillinen ja monialainen osaaminen sosiaali-, terveys, kuntoutus- ja liikunta-alojen koulutuksessa. Malli työssäoppimisen ja ammattitaitoa edistävän harjoittelun toteutusta varten. Opetushallituksen raportit ja selvitykset 2014:2. Tampere: Juvenes Print – Suomen Yliopistopaino Oy.

Keskitalo, E. & Karjalainen, V. 2013. Mitä on aktivointi ja aktiivipolitiikka? Teoksessa: V. Karjalainen & E. Keskitalo (toim.) Kaikki työuralle! Työttömien aktiivipolitiikka Suomessa. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Tampere: Juvenes Print – Suomen Yliopistopaino Oy. 7-20.

Kiilakoski, T. 2012. Koulu nuorten näkemänä ja kokemana. Tilannekatsaus – marraskuu 2012. Muistiot 2012:6. Opetushallitus.

Kivelä, S & Ahola, S. 2007. Elämää nivelvaiheissa. Nuorten syrjäytyminen ja sen ehkäisy. VaSkooli-projektin loppuraportti. Tammisaaren kirjapaino.

Kivivuori, J & Honkatukia, P. Nuorten rikollisuuden ja sen kontrollin kehityssuuntia. Teoksessa: P. Honkatukia & J. Kivivuori (toim.) Nuorisorikollisuus. Määrä, syyt ja kontrolli. Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos, Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, Nuori-soasian neuvottelukunta. Helsinki: Hakapaino Oy.

Komonen, K. 2001. Koulutusyhteiskunnan marginaalissa? Ammatillisen koulutuksen keskeyttäneiden nuorten yhteiskunnallinen osallisuus. Joensuu: Joensuun yliopistopaino.

Komonen, K. 2001. Työn moraalista koulutuksen moraaliin. Teoksessa T. Kuure (toim.) Aikuistumisen pullonkaulat. Pieksämäki: Kirjapaino Raamattutalo Oy. 70-85.

Korhonen, V. & Nieminen, J. 2010. Nuorten ohjauksen kentät ja monialaisen yhteistyön mahdollisuudet. Nuorisotutkimus 3/2010. Helsinki: Yliopistopaino.

Kotilainen, S. 2009. Koulutus, työ ja aktivointi työttömän nuoren näkökulmasta. Helsingin yliopisto. Yhteiskuntatieteellinen tiedekunta. Pro Gradu-tutkielma.

Kuronen, I. 2010. Peruskoulusta elämäkouluun. Ammatillisesta koulutuksesta syrjäytymisvaarassa olevien nuorten aikuisten tarinoita peruskoulusuhteesta ja elämäkulusta peruskoulun jälkeen. Väitöskirja. Koulutuksen tutkimuslaitos Tutkimuksia 26. Jyväskylä: Jyväskylän yliopistopaino.

Kuula, A. 2006. Tutkimusetiikka. Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. Tampere: Osuuskunta vastapaino.

Laki ammatillisesta peruskoulutuksesta 787/2014. Osoitteessa: <<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980630#L5P29>>. Viitattu 5.4.2016.

Laine, Kaarina 2005. Minä, me ja muut sosiaalisissa verkostoissa. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy.

Leppämäki, M. 2012. Nyt se toimii taas! Monialainen verkostoyhteistyö ja sen edellytykset. Tampereen ammattikorkeakoulu. Sosiaali- ja terveysalan ylempi ammattikorkeakoulututkinto. Opinnäytetyö.

Lybeck T. & Wallden J. 2011. Nuorisolain muutokset – monialainen yhteistyö ja etsivä nuorisotyö. Teoksessa K. Aaltonen (toim.) Nuorten hyvinvointi ja monialainen yhteistyö. Helsinki: Tietosanoma Oy, 25–58.

Lähteenmaa, J. 2014. Liata kätensä vaan ei sydäntään? Tutkijan ristiriitaisia tunnustuksia aktivointia koskevista ajatuksistaan. Teoksessa: A. Gretscher, K. Paakkunainen, A. Souto & L. Suurpää (toim.) Nuorisotakuun arki ja politiikka. Nuorisotutkimusseura Julkaisuja 15. Helsinki: Unigrafia. 206-208.

Lämsä, A-L. 1999. Nuorten elämänpääreit syrjäytymisen ja selviytymisen näyttämönä. Teoksessa: M. Kuorelahti & R. Viitanen (toim.) Holtittomasta hortoilusta hallittuun harhailuun. – Nuorten syrjäytymisen riskit ja selviytymiskeinot. NUORAn julkaisuja 14. Helsinki: Mannerheimin Lastensuojeluliitto.

Mäki-Ketelä, J. 2012. Kiskot vievät elämään - ammatillisessa ja koulutuksellisessa marginaalissa elävien nuorten erilaisia elämänraiteita. Väitöskirja. Itä-Suomen yliopisto. Osoitteessa: <[epublications.uef.fi/pub/urn_isbn.../urn_isbn_978-952-93-1388-4.pdf](http://publications.uef.fi/pub/urn_isbn.../urn_isbn_978-952-93-1388-4.pdf)>. Viitattu 6.3.2016

Mäkinen, O. 2006. Tutkimusetiikan ABC. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Metsämuuronen, J. 2006. Laadullisen tutkimuksen perusteet. teoksessa: J. Metsämuuronen (toim.) Laadullisen tutkimuksen käsikirja. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy. 81-150.

Niinistö, S. 2016. Yhteisvastuukeräyksen avauspuhe. osoitteessa: <<http://www.presidentti.fi/public/default.aspx?contentid=341312&nodeid=44810&contentlan=1&culture=fi-FI>>. Viitattu 10.4.2016.

Notkola, V., Pitkänen, S., Tuusa, M., Ala-Kauhaluoma, M., Harkko, J., Korkeamäki, J., Lehtikoinen, T., Lehtoranta, P. & Puumalainen, J. 2013. Nuorten syrjäytyminen. Tietoa, toimintaa ja tuloksia? Eduskunnan tarkastusvaliokunnan julkaisu 1/2013 Osoitteessa: <<http://web.eduskunta.fi/dman/Document.phx?documentId=jz32213140909180>>. Viitattu 29.11.2015.

Nuorisolaki 693/2010. Osoitteessa: <<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2006/20060072>> Viitattu 28.11.2015.

Nuorten yhteiskuntatakuu 2013. Työ- ja elinkeinoministeriön linjaukset nuorisotakuun toteuttamisesta te-hallinnossa. Työ- ja elinkeinoministeriö raporteja 8/2012. Osoitteessa: [https://www.tem.fi/files/32352/Nuorten_yhteiskuntatakuu_-tyoryhman_raportti_\(2\).pdf](https://www.tem.fi/files/32352/Nuorten_yhteiskuntatakuu_-tyoryhman_raportti_(2).pdf). Viitattu 5.3.2016.

Nurmi, J-E. & Salmela-Aro, K. 2002. Motivaatio elämänkaaren siirtymissä. Teoksessa: K. Salmela-Aro & J-E. Nurmi (toim.) Mikä meitä liikuttaa. Modernin motivaatiopsykologian perusteet. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy. 54-66.

Nätkin, R. 2014. Sukupuoleen ja sukupolveen kasvatetut -äitien reflektioita lastensa aikuisumisesta. Nuorisotutkimus 1/2014. Helsinki: Yliopistopaino.

Ollila, A. 2008. Kerrottu tulevaisuus. Alueet ja nuoret, menestys ja marginaalit. Akateeminen väitöskirja. Rovaniemi: Lapin Yliopistokustannus.

Onnismaa, J. 2007. Ohjaus- ja neuvontatyö. Aikaa, huomiota ja kunnioitusta. Tampere: Tammer-Paino.

Onnistuvat opit (2009-2011) –juurruttamishanke. 2011. Ihmisiä monialaisen yhteistyön äärellä. Nuorten ohjaus- ja palveluverkostojen ensiaskeleita. Hankeraportti. Hämeenlinna: ADStudio Oy. Osoitteessa: <http://www.sosiaalikehitys.com/uploads/Onnistuvat_opit.pdf> Viitattu 2.12.2015.

Paju, P. & Vehviläinen, J. 2001. Valtavirran tuolla puolen. Nuorten yhteiskuntaan kiinnittymisen kitkat 1990-luvulla. Helsinki: Yliopistopaino Oy.

Pirttiniemi, J. 2004. Ohjauksen tarve peruskoulun päättyessä. Teoksessa J. Hassinen & J. Marniemi (toim.) Oppiva koulu – pajakoulut muutoksen tekijöinä. Valtakunnallisen työpaikajyhdistyksen julkaisuja 4. Helsinki, 22–40.

Pohjola, A. 2001. Nuorten myyttinen ongelmallisuus. Teoksessa: M. Suutari (toim.) Vallattomat marginaalit. Yhteisöllisyyksiä nuoruudessa ja yhteiskunnan reunoilla. Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 20. Helsinki: Yliopistopaino Oy. 187-204.

Puohiniemi, M & Nyman, G. 2007. Mies. Arvot, roolit ja tunteet. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Raitakari, S. 2004. Nuoren elämänhallinta: toivottua arkea ohjeistamalla? Teoksessa: A Jokinen, L. Huttunen & A. Kulmala (toim.) Puhua vastaan ja vaieta. Neuvottelu kulttuurisista marginaaleista. Helsinki: Gaudeamus. 56-73.

Raunio, K. 2006. Syrjäytyminen. Sosiaalityötä kiinnostavia näkökulmia. Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto ry. Vaajakoski: Gummerus Oy.

Sandberg, O. 2015. Hallittu syrjäytyminen. Miten syrjäytymisestä muodostui lähes jokaiseen meistä ulottuva riski? Akateeminen väitöskirja. Tampere: Suomen Yliopistopaino Oy – Juvenes Print.

Seitamaa-Hakkarainen, P. 1999. Kvalitatiivinen sisällönanalyysi. Osoitteessa: <http://www.metodix.com/fi/sisallys/01_menetelmat/02_metodiartikkelit/seitamaa_kvalitatiivinen_sisallon_analyysi/>. Viitattu 7.12.2015.

Silvennoinen, H. 2002. Koulutus marginalisaation hallintana. Tampere: Tammer-Paino Oy.

Simpura, J., Moisio, P., Karvonen, S. & Heikkilä, M. 2008. Uudet ja vanhat sosiaaliset ongelmat. Teoksessa: P. Moisio, S. Karvonen, J. Simpura & M. Heikkilä (toim.) Suomalaisten hyvinvointi 2008. Vammala: Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus, 250–253.

Suutari, M. 2001. Tasapainoilua sosiaalisissa verkostoissa työmarkkinoiden marginaalissa. Teoksessa: M. Suutari (toim.) Vallattomat marginaalit. Yhteisöllisyyksiä nuoruudessa ja yhteiskunnan reunoilla. Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 20. Helsinki: Yliopistopaino Oy. 153-186.

Suutari, M. 2002. Nuorten sosiaaliset verkostot palkkatyön marginaalissa. Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 26. Helsinki: Yliopistopaino Oy.

Syrjälä, L., Ahonen, S., Syrjäläinen, E. & Saari, S. 1996. Laadullisen tutkimuksen työtapoja. Helsinki: Kirjayhtymä Oy.

Tarvainen, T. & Pietiläinen, V. & Kuure, T. (toim.) 2007. Nuoret eivät odota. Palvelurakenteenmuutos nyt. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2007: 6.

Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos 2015. Syrjäytyminen. Luettavissa osoitteessa: <<https://www.thl.fi/web/sukupuolten-tasa-arvo/hyvinvointi/hyvinvointi-ja-terveys-erot/syrjaytyminen>>. Viitattu 25.2.2016.

Tuohinen, T. 1996. Isät, pojat ja pärjäämisen henki. Teoksessa T. Hoikkala (toim.) Miehen kuvia. Välähdyksiä nuorista miehistä Suomessa. Tampere: Tammer-Paino. 66-101.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällön analyysi. 5., uudistettu laitos. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Tuusa, M. 2005. Kohti kuntouttavaa sosiaalityötä. Aktivointi ja työllistymisen tukeminen sosiaalityön ammattikäytäntönä kunnissa. Kuntoutussäätiön tutkimuksia 74/2005. Helsinki: Yliopistopaino.

Työmarkkinatuki. Osoitteessa: <<http://www.kela.fi/tyomarkkinatuki>>. Viitattu 7.12.2015.

Vehviläinen, J. 2004. Keppi, porkkana ja kompassi – mikä nuoria liikuttaa? Teoksessa J. Hassinen & J. Marniemi (toim.) Oppiva koulu – pajakoulut muutoksen tekijöinä. Valtakunnallisen työpajayhdistyksen julkaisuja 4. Helsinki: Edita Prima, 42–66.

Veijola, E. 2005. Syrjäytymisvaarassa olevat nuoret ja Omaura. Seurantatutkimus Omaura-toimintaan osallistuneiden nuorten elämänvaiheista 1995–2001. Väitöskirja. Opetusministeriön julkaisuja 2005:33. Helsinki.

Yleisradio.2011. Laman lapsista piirtyy rekisterien avulla hätkähdyttävä kuva. Osoitteessa: <http://yle.fi/uutiset/laman_lapsista_piirtyy_rekisterien_avulla_hatkahdyttava_kuva/5305936>. Viitattu 7.4.2016.

Yleisradio. 2015. Nuorten lukutaito rapistuu. Huono-osaisuus selittävä tekijä. Osoitteessa: <<http://yle.fi/aihe/artikkeli/2015/09/07/nuorten-lukutaito-rapistuu-huono-osaisuus-selittava-tekija>>. Viitattu 8.4.2016.

1990-luvun laman vaikutukset. Osoitteessa: <<http://www.alli.fi/julkaisut/90-luvun%20laman%20vaikutukset>> Viitattu 6.4.2016.

LIITE 1 Tutkimuskirje

Hei!

Teen nuorisotyön ja nuorisotutkimuksen opintoihin liittyvää pro gradu-tutkimusta, joka käsittelee nuorten kokemuksia tuen saamisesta eri elämänvaiheissa nuoruuden aikana.

Kerro sinä oma tarinasi kokemuksistasi, tuntemuksistasi, muistoista ja tapahtumista, jotka liittyvät elämääsi ennen ammattiopintoja, opintojen aikana ja niiden jälkeen. Minkä vuoksi opinnot ja/tai muu elämä alkoi takkuamaan?

Mikä sai sinut lopulta suorittamaan opinnot loppuun? Kuvaile myös tämän hetkistä elämäntilannettasi. Millainen ja keneltä saamasi tuki on mielestäsi ollut sinulle avuksi ja tarpeellista, että olet tässä tilanteessa elämässäsi?

Kerro kaikesta mikä liittyy aiheeseen ja minkä koet olleen sinun elämällesi merkityksellistä.

Kertomuksen muoto on vapaa, samoin pituus. Kirjoita omalla tyylilläsi sellainen tarina kuin itse haluat. Käsittelemme tarinasi luottamuksella, nimesi ei tule esille ja halutessasi voit lähettää kirjeesi myös nimettömänä.

Kertomuksesi on minulle erittäin arvokasta tietoa. Toivon että lähetät kirjeesi mahdollisimman pian, kuitenkin viimeistään syyskuun loppuun mennessä. Voit lähettää kirjeen joko sähköpostina tai mukana olevassa palautuskuoressa. Voit myös halutessasi soittaa ja kysyä tutkimuksesta.

Lämmin kiitos

Minna Keisu

XXXXXXXXXXXX X XXXXX XXXXXX

Puh. xxx xxxxxxx

xxxx.xxxx@xxxxx.xxx